

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Mezinárodní rozvojová studia

Kateřina POLACHOVÁ

MIGRACE OBYVATEL VE STŘEDNÍ AMERICE BĚHEM

20. A 21. STOLETÍ:

PŘÍPADOVÁ STUDIE KOSTARIKY

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Radovan Dluhý-Smith

Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré použité prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

Liberec, 10. května, 2007

.....

podpis

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Radovanu Dluhému-Smithovi a profesorům Univerzity Earth za vstřícný přístup, cenné rady, doporučení a připomínky, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce. Mé poděkování patří i Dr. Pavlu Nováčkovi za umožnění studijního pobytu v Kostarice a v neposlední řadě dotazovaným ženám komunity Carmen za ochotu při rozhovorech.



Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2005/06

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Kateřina POLACHOVÁ

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Migrace obyvatel ve Střední Americe během 20. a 21. století:

Případová studie Kostariky

People's Migration in Central America during the 20th and 21st Centuries:

Case study of Costa Rica

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je blíže obeznámit s problematikou migrace obyvatel ve Střední Americe, popsat hlavní migrační proudy, identifikovat příčiny a důsledky daného fenoménu, a zaměřit se na Kostariku, zemi s největším počtem migrantů v tomto regionu.

Použitou metodologií pro zpracování práce je analýza tématu, aplikace informací získaných z odborné literatury a seminářů, komparace a vyhodnocení zjištěných dat, v neposlední řadě uplatnění poznatků osvojených při studiu na Univerzitě Palackého v Olomouci a Univerzitě Earth v Kostarice a seznámení s výzkumem, na kterém jsem se v průběhu studia na Earth podílela.

Seznam odborné literatury:

- AGUNIAS, Dovelyn: *Remittance Trends in Central America*. [online]. Washington, Migration Policy Institute, 2006. [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=393> >
- CASTRO - VALVERDE, Carlos: *Migración nicaraguense en Costa Rica: población, empleo y necesidades básicas insatisfechas*. Informe final de investigación. [online]. Facultad de Ciencias Sociales, San José 2002. 103 pp. [cit. 2006-11-03] ISBN: 92-1-322631-4. Dostupné na WWW: < http://www.flacso.or.cr/fileadmin/documentos/FLACSO/Carlos_Castro.pdf >
- CEPAL: *Dinámica demográfica y desarrollo en América Latina y el Caribe*. [online]. Serie Desarrollo y Población, No. 58, 103 pp., Santiago de Chile 2005. [cit. 2005-08-24] ISBN: 92-1-322631-4. Dostupné na WWW: < <http://www.eclac.cl/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/6/21136/P21136.xml&xsl=/celade/tpl/p9f.xsl&base=/tpl/top-bottom.xslt> >.
- MAHLER, Sarah J. – UGRINA, Dusan: *Central America: Crossroads of the Americas*. [online]. Florida, International University, 2006. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=393> >
- MORALES, Abelardo – CASTRO, Carlos: *Redes transfronterizas: sociedad, empleo y migración entre Nicaragua y Costa Rica*. [online]. Facultad de Ciencias Sociales, San José 2002. [cit. 2007-02-17] ISBN 9977-68-11 9 – 8. Dostupné na WWW: < http://www.flacso.or.cr/uploads/tx_galileodocumentationcenter/redes_transfronterizas.pdf >
- OLMOS, Cecilia: *América Central: situación migratoria después de los conflictos*. [online]. Amérique Latine Histoire et Mémoire. No. 7, 2003. Migrations Etats-Unis Mexique terre d'accueil. [cit. 2007-01-02]. Dostupné na WWW :< <http://alhim.revues.org/document366.html>>.
- OROZCO, Manuel: *Impacto de la emigración en la región del Caribe y de América Central*. [Online]. Fundación Canadiense para las Américas (FOCAL), Ottawa 2003. [cit. 2006-11-04] ISBN: 1-896301-91-6. Dostupné na WWW:< http://www.revistainterforum.com/espanol/pdfes/migration_sp.pdf>.
- PELLEGRINO, Adela: *Trends in International Migration in Latin America and the Caribbean*. International Social Science Journal, Vol. 52, No. 165, pp. 395-408, Malden: Blackwell, 2000. [cit. 2006-11-28]. Dostupné na WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1468-2451.00268> >.
- PELLEGRINO, Adela: *Trends in Latin American Skilled Migration: "Brain Drain" or "Brain Exchange"?* International Migration Vol. 39, No. 5, pp. 111–132, Malden: Blackwell, 2001. [cit. 2006-11-28]. Dostupné na WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1468-2435.00174> >.
- RÁBELOVÁ, Eva – TŘEBICKÝ, Victor. *Životní prostředí, migrace a bezpečnost. Úvod do problematiky*. Ročník VIII, číslo 1/2000. Ministerstvo životního prostředí. ISBN: 1210-4124.
- RODRÍGUEZ - VIGNOLI, Jorge. *Migración interna en América Latina y el Caribe: estudio regional del período 1980-2000*. [Online]. Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL). Desarrollo y Población, No. 50, 103 pp. Santiago de Chile 2004. [cit. 2005-08-24] ISBN: 92-1-322335 8. Dostupné na WWW:<<http://www.eclac.cl/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/7/14467/P14467.xml&xsl=/celade/tpl/p9f.xsl&base=/tpl/top-bottom.xslt>>.
- TORREZ, Fausto. *Migraciones en América Central*. [Online]. Foro Mundial de Migraciones, Porto Alegre 2005. [cit. 2005-08-24]. Dostupné na WWW :< <http://www.fsmm2006.org/PDF/10%20Sem%20Inmigrantes%20na%20AC%20Fausto%20Torrez.pdf>>
- UNFPA: *Estado de la población mundial 2006: Hacia la esperanza: Las mujeres y la migración internacional*. [Online]. 2004, [cit. 2005-08-24] ISBN: 0-89714-774-X. Dostupné na WWW:< http://www.unfpa.org/swp/2006/pdf/sp_sowp06.pdf >.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radovan Dluhý-Smith

Datum zadání bakalářské práce: 25.5. 2006

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. 5. 2007

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Struktura práce:

Obsah

Úvod

Cíle práce

Použitá metodologie

Úvod do problematiky migrace

Identifikace příčin migrace obyvatel

Historické

Sociální

Environmentální

Politické

Ekonomické

Migrace ve Střední Americe

Hlavní migrační proudy

Důsledky migrace obyvatel

Ekonomické

Sociální

Případová studie: Kostarika

Vlastní investigace

Závěr

Shrnutí – summary

Seznam použité literatury

Seznam použitých zkratk

Klíčová slova – key words (v českém a anglickém jazyce)

Přílohy

Rozsah grafických prací: text, tabulky, grafy, mapy

Rozsah průvodní zprávy: 10 000–12 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh
v elektronické podobě

OBSAH

Seznam použitých zkratk	366
1. Úvod	38
2. Cíle práce	39
3. Metodologie	3:
3.1. Teoretická část	3:
3.1.1. Primární a sekundární zdroje informací	3:
3.1.2. Další získané informace	3;
3.2. Praktická část – vlastní pozorování	42
3.2.1. Popis	42
3.2.2. Obsah metodiky výzkumu a vlastního pozorování	42
4. Úvod do problematiky migrace	43
4.1. Základní charakteristiky	43
4.1.1. Typologie migrace	44
4.2. Migrace a globalizace	46
4.3. Světové trendy	46
4.3.1. Migrace a světové trendy	46
4.3.2. Alarmující trendy migrace	48
4.3.3. Uprchlíci a světové trendy	4:
5. Migrace ve Střední Americe	4;
5.1. Vymezení regionu	4;
5.2. Identifikace příčin migrace	4;
5.2.1. Nucená migrace	52
5.2.1.1. Historický profil zemí do 90. let 20. století - politické příčiny migrace	52
5.2.1.2. Environmentální příčiny	63
5.2.2. Dobrovolná migrace	65
5.2.2.1. Socio-ekonomické příčiny	65
5.2.2.2. Stručná socio-ekonomická situace jednotlivých zemí	68
5.3. Charakteristika středoamerické migrace	72
5.3.1. Migrační proudy	72
5.3.1.1. Vnitřní migrace: migrační proud venkov – město	72
5.3.1.2. Migrace v rámci regionu	74
5.3.1.2.1. Hraniční migrace	75
5.3.1.3. Migrace mimo region	76
5.3.1.3.1. Emigrace do Mexika	76
5.3.1.3.2. Emigrace do Kanady a USA	77
5.4. Důsledky migrace obyvatel Střední Ameriky	79
5.4.1. Ekonomické	79
5.4.2. Sociální a ostatní důsledky migrace	83
6. Případová studie: Kostarika	85
6.1. Migrační proud z Nikaraguy do Kostariky	86
6.2. Vlastní pozorování	92
6.2.1. Analýza údajů	92
6.2.2. Zhodnocení vlastního pozorování	95
7. Závěr	96
8. Shrnutí/Summary/Resumen	78
9. Terminologický slovník	7;
10. Seznam použitých zdrojů	3
Přílohy	8:

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Český název	Původní název
CAFTA	Dohoda o volném obchodu mezi USA a Střední Amerikou	Central American Free Trade Agreement
CEPAL	Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibskou oblast	Comisión Económica para América Latina y el Caribe
FLACSO	Latinskoamerická fakulta sociálních věd	Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales
IADB	Meziamerická rozvojová banka	Inter-American Development Bank
IDPs	Vnitřně vysídlené osoby	Internally Displaced Persons
ILO	Mezinárodní organizace práce	International Labour Organization
IMF (MMF) ¹	Mezinárodní měnový fond	International Monetary Fund
IMILA	Výzkum mezinárodní migrace v Latinské Americe	Investigación de la Migración Internacional en Latinoamérica
INEC	Národní institut statistik a sčítání lidu v Nikaragui	Instituto Nacional de Estadística y Censos de Nicaragua
INS	Imigrační a naturalizační úřad USA	United States Immigration and Naturalization Service
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci	International Organization for Migration
LAC	Latinská Amerika a Karibská oblast	Latin America and the Caribbean
MPI	Institut pro migrační politiku	Migration Policy Institute
OAS	Organizace amerických států	Organization of American States
RUTA	Regionální společenství pro rozvojovou pomoc	Regional Unit for Technical Assistance
SIEMCA	Systém statistických informací o migraci ve Střední Americe	Sistema de Información Estadística sobre las Migraciones en Centroamérica
UN (OSN) ¹	Organizace spojených národů	United Nations
UNDP	Rozvojový program OSN	United Nations Development Programme

¹ Český ekvivalent.

UNODC	Úřad OSN pro drogy a kriminalitu	United Nations Office on Drugs and Crime
UNIC	Informační centrum OSN v Praze	United Nation Information Centre Prague
UNFPA	Populační fond OSN	United Nations Population Fund
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky	United Nations High Commissioner for Refugees
WB (SB) ¹	Světová banka	World Bank

1. ÚVOD

„Nevíme, jestli 21. století bude stoletím náboženství, jak prorokoval Malraux², nebo stoletím žen, jak předpověděl Mitterand³. Henry Kissinger⁴ prohlásil, že první polovina 21. století bude americká a ta druhá čínská. Kdo by to mohl vědět? Nicméně, jednu jistotu už máme: Začátku třetího milénia budou dominovat problémy spojené s migračními toky a uprchlíky. Bude to století cizinců.“

Jean Daniel⁵

Migrace je považována za jedno z nejdůležitějších globálních témat počátku 21. století. Je všudypřítomným jevem a dnes snad neexistuje stát či oblast, kde by se migranti nenacházeli. Snaha o zlepšení životního standardu a o zajištění lepší budoucnosti, útěk od chudoby, války nebo hladomoru jsou alfou a omegou migrace.

K výběru této bakalářské práce mě přivedla především praxe v neziskové organizaci Fundació Comtal⁶ v roce 2005 v Barceloně. Dalším podnětem byl studijní pobyt na univerzitě Earth⁷ v Kostarice, kde jsem se s problematikou migrace setkala nejen v rámci výuky, ale i v běžném životě. Navíc jsem měla možnost spolupodílet se na výzkumu, který byl s otázkami migrace úzce spjat a blíže tak nahlédnout do života nikaragujských imigrantů v Kostarice.

² André Malraux (1901-1976) - francouzský autor, dobrodruh a státník (Wikipedia, nedatováno).

³ François Maurice Adrien Marie Mitterand (1916-1996) – prezident Francie v letech 1981-1995 (Wikipedia, nedatováno).

⁴ Henry Kissinger (1923) – americký diplomat, v roce 1973 získal Nobelovu cenu míru (Wikipedia, nedatováno).

⁵ Jean Daniel - ředitel francouzského týdeníku Le Nouvel Observateur (A-Foundation, 2006b).

⁶ Fundació Comtal - Nadace Comtal je nevládní nezisková organizace působící od roku 1982 v Barceloně. Mezi její hlavní činnost patří poskytování sociálně-právního poradenství imigrantům z Latinské Ameriky. Zaměřuje se na vzdělání, volnočasové aktivity pro děti a mládež, realizuje profesní dílny, jazykové kurzy či kurzy v oblasti informatiky a pomáhá najít uplatnění na pracovním trhu. (Fundació Comtal, nedatováno)

⁷ Universidad Earth – soukromá vysoká škola v Kostarice, jejímž posláním je podporovat environmentálně příznivý rozvoj v tropických oblastech Latinské Ameriky (Universidad Earth, nedatováno).

2. CÍLE PRÁCE

Cílem bakalářské práce je seznámit veřejnost s problematikou migrace a podat ucelený souhrn o tomto fenoménu, který je jedním z nejdůležitějších v dnešním světě, zvláště charakteristický v současných latinskoamerických společnostech.

Vzhledem ke komplexnosti problematiky, bylo nutné region omezit vyloučením zemí Karibské oblasti a Mexika, země, ve které migrace dosahuje nejvyšších hodnot a která by byla jistě tématem pro samostatnou práci, a soustředit se jen na země Střední Ameriky. Rovněž rozsah práce znemožňuje zahrnout veškeré migrační proudy, ke kterým dochází, proto bylo nezbytné provést výběr těch nejdůležitějších.

V úvodní kapitole je přiblížena obecná charakteristika migrace a pojmů s ní souvisejících. Jsou uvedeny světové trendy v posledních letech a nové trendy migrace.

Ústřední pozornost bude věnována regionu samotnému, kde si práce klade za úkol identifikovat a popsat hlavní důvody k migraci a zmapovat nejhlavnější ohniska migrace v rámci regionu i mimo region. V neposlední řadě jsou analyzovány následné důsledky migrace.

V práci jsem se zaměřila na zemi s největším počtem imigrantů, kterou je Kostarika. Předmětem této kapitoly je apelovat na nejmarkantnější migrační proud z Nikaraguy do Kostariky.

V závěru práce je uvedeno mé vlastní pozorování o nové dimenzi, tzv. feminizaci mezinárodní migrace, uvedeném na příkladě nikaragujských imigrantek v Kostarice.

3. METOLOGIE

3.1. Teoretická část

Při zpracování bakalářské práce byla použita rešeršně-kompilační metoda, která spočívá ve vyhledávání, shromažďování a třídění informací a dat, metoda komparace statistických dat a celková analýza dané problematiky.

3.1.1. Primární a sekundární zdroje informací

Dokumenty světově významných organizací a pod nich spadajících programů a orgánů, např. OSN a UNDP, UNHCR, UN-Habitat atd. byly významnými zdroji informací.

Stěžejním zdrojem se stala CEPAL zprostředkovávající zprávy, bulletiny a seriálové publikace. V rámci latinskoamerického regionu se věnuje tématům: obyvatelstvo, migrace, urbanizace, rozvoj. Dále pak IOM, která se problematikou migrace též zabývá.

Velmi užitečnými byly licencované prameny z online databází přístupných v rámci univerzitní sítě UPONET, jmenovitě Blackwell Synergy a JSTOR, které publikují digitalizované plné texty článků z renomovaných vědeckých časopisů, a tištěné publikace stejně tak v online podobě.

Využity však byly i poznatky z dalších knih a časopisů, které jsou s námětem mé práce úzce spjaty.

Ve většině případů čerpám z literatury cizojazyčné, v angličtině, a nejvíce v jejím originálním znění, ve španělštině.

Práce obsahuje jak část textovou, tak i grafickou (tabulky, grafy, mapové přílohy a fotodokumentace). Díky kartografickým znalostech získaných během studia jsem uvedené mapy modifikovala pomocí programu ArcView 3.3. od ESRI.

Metoda komparace byla aplikována na statistická data systémů SIEMMES a CEPAL-IMILA. Chtěla bych upozornit na absenci statistických informací a rozdílnost dat. CEPAL (2006: 18) poukazuje na následující nedostatky: problém nelegální migrace, špatná identifikace migrantů, nedostatečný dozor v místech kontroly, neznalost okolností vstupu a odchodu ze země, neucelenost analýz potřebných pro zkoumání migrace. I přesto jsem se pokusila některé důležité údaje na základě údajů již publikovaných vypracovat formou tabulek či grafů.

3.1.2. Další získané informace

Nové zkušenosti a znalosti získané během mého pobytu ve Střední Americe a studia na tamější univerzitě byly největším přínosem pro vypracování mé bakalářské práce.

Mimo jiné jsem se účastnila i několika aktivit týkající se migrace, které se staly též důležitými zdroji informací:

- Multimediální výstava “*Migración y Desarrollo Urbano*”⁸ v Národním muzeu v San José, 28. října 2006
- Návštěva *Carpio*⁹, okrajové čtvrti hlavního města San José, 18. prosince 2006
- Osobní konzultace s profesory
 - Univerzita Palackého: Mgr. Radovan Dluhy-Smith, Mgr. Robert Stojanov
 - Universidad Earth: Ph.D. Pedro Bidegaray, Ph.D. Jan Axelsson, Ph.D. Edmundo Castro
- Dokumentární filmy
 - “*Desarrollo Urbano*”¹⁰
 - “*Vivienda Temporal*”¹¹
 - “*Nica/raguense*”¹²
 - “*Nicaragua - A Nation's Right To Survive*”¹³

⁸ Překlad: „*Migrace a městský rozvoj*“ (A-Foundation, 2006b).

⁹ Více kapitola 6.1.

¹⁰ Překlad: „*Městský rozvoj*“ (A-Foundation, 2006a).

¹¹ Překlad: „*Dočasně obydlí*“ (A-Foundation, 2005).

¹² Překlad: „*Nika/ragujec*“ (Fleming, 2005).

¹³ Překlad: „*Nikaragua – Právo žít*“ (Pilger, 1983).

3.2. Praktická část – vlastní pozorování

3.2.1. Popis

Vlastní pozorování bylo prováděno v rámci výzkumného projektu „*Situace a postavení žen v Kostarice*“. Projekt vedený profesorem Ph.D. Pedrem Bidegeray působícím na Univerzitě Earth, který mi spolupráci nabídl, stále pokračuje.

Spolupráce spočívala v provádění rozhovorů s ženami komunity Carmen dle připraveného dotazníku, který jsem na základě porady s Ph.D. Bidegeray vytvořila.

Ke svému vlastnímu pozorování, které jsem nazvala „*Feminizace migrace – život a realita nikaragujských žen v Kostarice*“, jsem využila informací dotazovaných žen nikaragujského původu, které byly též cílovou skupinou původního výzkumu.

3.2.2. Obsah metodiky výzkumu a vlastního pozorování

- **Územní pokrytí:** Comunidad Carmen, Guácimo, Provincie Limón, Kostarika
- **Termín sběru dat:** 4. září – 15. prosince 2006
- **Technika sběru dat:** Výzkum byl realizován metodou osobních rozhovorů (face to face). Při dotazování získané informací byly zaznamenány do dotazníků v tištěné formě:
 - Dotazník 1: Situace a postavení žen v Kostarice
 - Dotazník 2: Feminizace migrace - život a realita nikaragujských žen v Kostarice
- **Kritéria výběru respondentů:** Cílovou skupinou, která je předmětem výzkumu, jsou ženy žijící v komunitě Carmen od 15 let věku.
- **Průběh rozhovorů:** Rozhovor probíhal zpočátku dle Dotazníku 1 (viz Příloha 10) bez rozdílů národnosti. Pokud se jednalo o ženy nikaragujského původu, pokračovala jsem rozhovorem dle Dotazníku 2 (viz Příloha 11), který byl zaměřen na zkušenosti spojené s migrací.
- **Zpracování dat:** Všechny data byly zpracovány elektronicky. Dotazníky 1 byly odeslány Dr. Pedrovi Bidegeray, který s informacemi nadále pracuje. Informace z Dotazníků 2 jsem zpracovala a využila pro mou bakalářskou práci.

4. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MIGRACE

Diskurz o migraci zahrnuje mnoho perspektiv. Disciplíny jako demografie, sociologie, antropologie, historie, geografie, ekonomie, politické vědy a další, vytvářejí své vlastní hypotézy a zkoumají migraci v několika rovinách i z různých úhlů náhledu. (Rodríguez-Vignoli, 2004: 13)

IOM (2005) vymezuje migraci z geografického hlediska jako pohyb osoby nebo skupiny osob z jedné geografické jednotky do druhé přes administrativní či politickou hranici za účelem usazení se na dobu trvalou či dočasnou v místě jiném než v zemi původu. K migraci ne vždy dochází jen mezi zemí původní a cílovou, ale i jednou či více zemí tranzitních.

4.1. Základní charakteristiky

E.G. Ravenstein a další teoretikové¹⁴ migrace zkoncipovali obecná tvrzení popisující migrační vztahy mezi zdrojovou a cílovou zemí a nazvali je „zákony migrace“ (Zelinsky, 1971: 225-226). Rodríguez Vignoli (2004: 17) je shrnul do následujících bodů: a) nejčastější přemístění jsou na krátké vzdálenosti. Vzdálenost mezi zemí původní a cílovou je determinacním faktorem, který ovlivňuje rozhodnutí migrovat. Odchody do vzdálenějších míst zpravidla směřují do hustě zalidněných obchodních a hospodářských center; b) obyvatelé měst migrují méně než obyvatelé venkovských oblastí; c) velká města přitahují obyvatele z blízkých či periferních oblastí. Následkem migrace se města rozrůstají více než přirozeným přírůstkem obyvatel; d) migrace je většinou postupným jevem a dochází na celém území státu; e) všechny migrační proudy podněcují proudy opačné, které se v některých případech vyrovnávají; f) technologický rozvoj migraci usnadňuje a zvyšuje; g) hlavním motivem migrace je hledání lepších materiálních podmínek života. Ravenstein navíc uvedl tvrzení: ženy během života migrují více než muži, ale riskují méně; z velké části migrují dospělé osoby; migrace je spíše individuální, méně se stěhují celé rodiny.

¹⁴ E.G. Ravenstein, D.S. Thomas, Samuel A. Stouffer, E.S. Lee

4.1.1. Typologie migrace

Jelikož migrace je jevem, který v posledních letech dosáhl odlišných dimenzí, doposud chybí publikace, která by uceleně popsala novodobé typy a směry migrace, mnoho autorů tak uvádí svá vlastní dělení.

Základním hlediskem dělení migrace je směr, čas a motiv (Skeldon, 1997: 57). V závislosti na směru rozlišujeme dva typy migrace: vnitřní a mezinárodní. S délkou pobytu mimo původní oblast a délkou pobytu v cílové zemi souvisí rozdělení migrace na dočasnou nebo trvalou, krátkodobou či dlouhodobou.

Dalším dělením migrace může být dle atributů jako věk, pohlaví, rodinný stav, stupeň vzdělání, profesní kvalifikace, které jsou doprovázeny různými faktory (Rodríguez-Vignoli, 2004: 33-39).

Obecně, migrantem je osoba, která dobrovolně a z osobních důvodů, odchází z původního místa do místa cílového za účelem usazení a zůstává v jiné zemi déle než rok. Kritériem je dobrovolná povaha pohybu. Široké spektrum migrantů ale zahrnuje jak dobrovolné tak nucené migranty a uprchlíky a osoby, které se přemísťují legálně či ilegálně. Migranty nejsou osoby cestující za účelem dovolené, lékařského ošetření, pracovní či poutní cesty. (IOM, nedatováno)

Mezi jednotlivými typy mnohdy nelze stanovit pevnou dělící hranici, neboť v řadě případů jeden typ migrace splývá s jiným. Zvláště u migrace za prací, dobrovolná migrace splývá s kategorií migrace vynucené. Například nutnost zabezpečit rodinu při nemožnosti nalezení dostatečného výdělku nebo obživy v zemi původu. (UNHCR, 2006: 24)

Souhrn typů migrace je pro lepší přehled uveden v následující tabulce.

Tabulka 1. Typy migrace¹⁵

Dle směru (Rodríguez-Vignoli, 2004: 55)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vnitřní <ul style="list-style-type: none"> · Venkov-venkov · Venkov ↔ město · Město-město <ul style="list-style-type: none"> · Malé město ↔ velké město · Periférie ↔ centrum 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mezinárodní <ul style="list-style-type: none"> · V rámci regionu <ul style="list-style-type: none"> · Hraniční · Mimo region
Dle směru (UNHCR, 2006: 12)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Sever-sever“ ▪ „Sever-jih“ ▪ „Jih-jih“ ▪ „Východ-Západ“ 	
Dle času (Skeldon, 1997: 57, Pavlík, 2006: 103)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krátkodobá <ul style="list-style-type: none"> · Kyvadlová · Sezónní ▪ Dlouhodobá ▪ Trvalá ▪ Dočasná 	
Dle příčin (Pavlík, 2006: 106,)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobrovolná <ul style="list-style-type: none"> · Pracovní migrace · Sjednocení rodiny · Řetězová migrace 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nucená (nedobrovolná) <ul style="list-style-type: none"> · Přímou zapříčiněná člověkem <ul style="list-style-type: none"> · Války, konflikty, násilí · Porušování základních lidských práv · Nepřímou zapříčiněná člověkem <ul style="list-style-type: none"> · Environmentální
Dle vzdálenosti (Skeldon, 1997: 57)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Na krátké vzdálenosti ▪ Na dlouhé vzdálenosti 	
Dle zákona (Skeldon, 1997: 57)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legální ▪ Ilegální 	
Dle jednotky, která se přemísťuje (Rodríguez-Vignoli, 2004: 57)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Individuální migrace ▪ Migrace rodin ▪ Přidružená migrace ▪ Kolektivní migrace 	
Dle smluvní podmínky (Rodríguez-Vignoli, 2004: 58)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Na základě smlouvy ▪ Na základě dohody, kontaktu, migračních sítí 	

Upraveno autorkou dle uvedených zdrojů.

¹⁵ Většina pojmů vysvětlena v rámci jednotlivých kapitol, ale i v části Terminologický slovník.

4.2. Migrace a globalizace

Globalizace zvýšila nerovnosti mezi Severem a Jihem. Ačkoli obyvatelé globálního Jihu představují většinu lidstva, spotřebovávají pouze nepatrnou část světových zdrojů. Hospodářská liberalizace a expanze nadnárodních korporací jsou nástroji společenské transformace. Industrializace snížila v mnoha zemích Jihu hodnotu tradičních způsobů produkce a donutila lidi stěhovat se z venkova do měst. Pokud pracovníci nenacházejí práci ve městech, dalším krokem může být migrace mezinárodní. (UNHCR, 2006: 12) Dušan Drbohlav¹⁶ (2003) ve své přednášce o mezinárodní migraci uvedl, že zatímco bohatý Sever planetárně úspěšně šíří svoji „liberální doktrínu“ a s ní související kulturní a hodnotové normy, nevyspělý Jih se s nimi ztotožňuje. Výslednicí tohoto vývoje je trvalý a dále rostoucí migrační tlak, kdy podmínky Jihu, který není schopen vlastní „modernizace“, ženou jeho populaci na Sever. (Drbohlav, 2003)

Pokroky v přepravních a komunikačních technologiích spojujících celosvětově místa a lidi vedou ke vzniku „nadnárodního migračního prostoru“. Ten rozšiřuje geografický prostor, ve kterém se migranti pohybují. Mezery mezi „geografickým prostorem“ a „migračním prostorem“ se zmenšily, což má dalekosáhlé důsledky pro mezinárodní migraci. Cesta na delší vzdálenost se tak stala levnější a dostupnější. Kromě fyzického pohybu jsou součástí i převody peněz a toky informací o migračních cestách, pracovních příležitostech, úspěších a moderním světě. (IOM, 2005)

4.3. Světové trendy

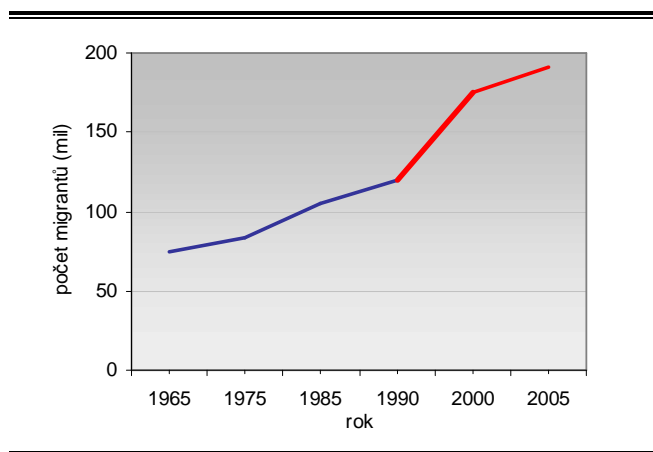
4.3.1. Migrace a světové trendy

Dnes je v pohybu mnohem více lidí než v jakémkoli jiném období lidských dějin a jejich počet nadále roste velmi progresivně. V roce 1972 žilo mimo země původu 82 milionů osob, v roce 2000 počet dosahoval téměř 175 milionů. V roce 2005 se počet migrantů vyšplhal na 191 milionů, což činí 3 % světové populace (viz Graf 1). To znamená, že zhruba jeden člověk

¹⁶ Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc. (naroz. 1959). Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK; výzkum zejména v oblasti mezinárodní migrace; publikováno cca 70 vědeckých článků v časopisech i jako kapitol v knihách (20 v zahraničí); projekty pro Evropskou komisi, Radu Evropy, UNHCR, IOM, NATO apod.

z pětatřiceti na světě je migrant. (IOM, nedatováno) Kdyby se vytvořil nový stát se všemi migranty, co se počtu obyvatel týče, stal by se pátým největším na světě (UNFPA, 2006: 7).

Graf 1: Vývoj mezinárodní migace



Zdroj: Upraveno autorkou dle UNHCR, 2006

UNHCR upozorňuje na rychle rostoucí tzv. **migraci „jih-sever“** neboli migraci z rozvojových do rozvinutých zemí. Stačilo 20 let, aby se počet migrantů v rozvinutých zemích zdvojnásobil: ze 48 milionů v roce 1980 na 110 milionů v roce 2000, což je téměř 60 % z celkové migrující komunity. Počet migrantů, kteří s stěhují z jedné rozvojové země do druhé, tzv. migrace „jih-jih“, vzrostl pomaleji: z 52 milionů na 65 milionů. (UNHCR, 2006: 12)

Zatímco tradičně přistěhovalecké země (USA, Kanada, Austrálie a Nový Zéland) stále vykazují rozsáhlé pohyby, Evropa, země Perského zálivu a tzv. asijské tygři neboli asijské nově industrializované země patří dnes také k hlavním cílům mezinárodních migrantů (Martin, 2001: 3).

V roce 2005 Evropa hostila největší počet migrantů (64 milionů). Následuje ji Asie (53 milionů), Severní Amerika (44 milionů), Afrika (17 milionů), Latinská Amerika a Karibská oblast (7 milionů) a Oceánie (5 milionů).

USA je největší imigrační zemí s 38 miliony migranty, dále Rusko (12 milionů), Německo (10 milionů), Ukrajina, Francie a Saudská Arábie (každá země více než 6 milionů). (UN, 2006: 1-3)

4.3.2. Alarmující trendy migrace

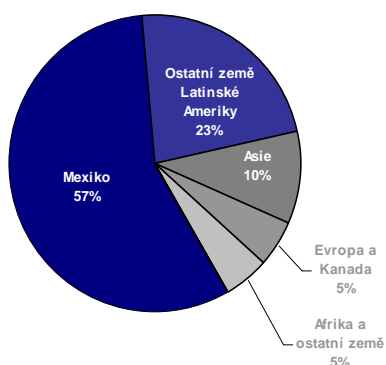
Jakýmsi tichým a nenápadným trendem probíhající bez povšimnutí je **feminizace**¹⁷ **migračních proudů**, které donedávna byly převážně mužské. K vzestupu dochází od roku 1980 s rychlou globalizací. Jedním z dokumentů, který téma vyzdvihl napovrch, je zpráva UNFPA o stavu světové populace 2006 s názvem: Cesta k naději – Ženy a mezinárodní migrace. Aktuálně 94,5 milionů, téměř polovina (49,6 %) všech světových migrantů, tvoří ženy. (UNFPA, 2006: 21)

UNFPA též uvádí zvláštní vydání s názvem Migrující mládí. Dalším trendem dnešní doby je stále častější **migrace mladých lidí**. Mladí lidé ve věku mezi 10 a 24 lety v současné době představují přibližně třetinu všech mezinárodních migrantů. Dospívající například tvořili 15 % z Mexičanů, kteří v roce 1997 hledali práci ve Spojených státech. Z výsledků průzkumů v ubytovnách v Mexiku a Střední Americe – tranzitních bodů pro migranty mířící do Spojených států – vyplynulo, že 40 % nově přichozích byli dospívající mezi 14 a 17 lety. Studie ukazují, že hranice mezi Thajskem, Myanmarem a Čínou překračují i třináctileté děti. (UNIC, 2006c: 8)

Dalším trendem je **nelegální migrace**. Odhadovaná čísla nelegálních migrantů se pohybují mezi 30 až 40 miliony (UNDP, 2006: 9-10). Nelegální migranti jsou při přechodu do cílové země vystaveny krádežím a vydírání. Např. převaděč neboli *kojot* (*coyote*) vybírá od Guatemalců mezi 5 000 – 10 000 USD, aby se dostali na hranici a posléze dalších 1 500 USD na přechod hranice (Smith, 2006). Nelegální migranti dále riskují deportací, ba i svým životem. Příkladem může být hranice mezi Mexikem a USA, kde od roku 1993 přišlo o život více než 3 800 osob (Cevallos, 2005).

¹⁷ Více o dané problematice v kapitole 7 zabývající se konkrétním případem migrace žen z Nikaraguy do Kostariky.

Graf 2: Nelegální migrace v USA dle zdrojových zemí



Zdroj: Upraveno autorkou dle IOM, 2006

Obchod s lidmi je jedním z nejhroživějších projevů migrace. Po pašování drog a zbraní tvoří třetí nejlukrativnější nelegální podnikání, přičemž pachatelům vynáší 7 až 12 miliard U ročně. Podle odhadů ILO je v současné době na celém světě 2,5 milionu obětí vystavených podmínkám v rozporu se základními lidskými právy, jako je vykořisťování, překračování hranic, nucená prostituce, zadlužení, otrokářství apod. Každoročně se prodá přes hranice 600 až 800 tisíc osob. 80 % z nich tvoří ženy a děti. Vykořisťování obětí spočívá u mužů převážně v nucené práci na stavbách a v zemědělství, u žen a dětí v přinucení k prostituci v sexuálním průmyslu nebo k otrocké práci v domácnostech. UNODC zveřejnil zprávu, ze které vyplývá, že lidé jsou obvykle pašováni ze zemí chudých do zemí bohatých. (UNIC, 2006a: 5)

Přestože obchodování s lidmi má řadu společných příčin s nelegální migrací, nelze tyto jevy zaměňovat. Zásadní rozdíl mezi účastí (organizování, provádění, financování, usnadňování apod.) na nelegální migraci a účastí na obchodování s lidmi spočívá v tom, že k nelegální migraci dochází v souladu se zájmem obou stran, tj. osob, které migrují, i osob, které jim v tom pomáhají nelegálními prostředky. Nelegálně migrující osoby jsou tedy „oběťmi“ v jiném smyslu než oběti obchodování, a to i tehdy, když jsou např. podvedeny převaděči, když jsou vystaveny krutým podmínkám ohrožujícím jejich zdraví nebo život při nelegálním transferu. (Cejp, 2006)

Jasným rozlišením mezi obchodováním s lidmi a ilegální migrací je skutečnost, že kontrakt mezi převaděčem a ilegálním migrantem končí v okamžiku, kdy ilegální migrant překročí hranice. U obětí obchodování s lidmi tímto okamžikem naopak vše začíná. ILO uvádí, že pachatelé v cílové zemi z nich získají dalších 32 miliard dolarů ročně. (UNIC, 2006c: 5)

4.3.3. Uprchlíci a světové trendy

Dle zprávy UNHCR „2005 Global Refugee Trends“ z celkového počtu migrantů tvoří 8,4 milionů uprchlíci. Uprchlíkem dle definice Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 je osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo odmítá vzhledem ke shora uvedeným obavám, ochranu své vlasti. Označením uprchlíci se míní nejenom ti, které již nějaký stát uznal jako splňující podmínky pro udělení azylu, ale také ti, jejichž žádost o azyl je teprve projednávána. António Guterres, vysoký komisař UNCR, prohlásil, že globální počty uprchlíků jsou nejnižší od roku 1980, ale výstrahou je celosvětový počet vysídlených osob (IDPs). (UNIC, 2006b) Jejich počet v minulém roce vzrostl téměř na 23, 7 milionů (IOM, nedatováno). IDPs jsou lidé v podobném postavení jako uprchlíci, ale nevztahuje se na ně Ženevská úmluva, neboť neopustili svoji zemi.

K nejvýraznějšímu snížení uprchlíků došlo v západní Africe a v tzv. oblasti Caswaname (Střední Asie, jihozápadní Asie, severní Afrika, Střední východ). V obou oblastech, kde se stále nachází asi dvě třetiny světových uprchlíků, probíhají rozsáhlé repatriační operace. V Evropě, která hostí zhruba čtvrtinu všech uprchlíků, klesl v minulém roce jejich počet o 15 %. V Asii a Tichomoří se nacházelo 10 % všech světových uprchlíků a v obou Amerikách 7 %. Statistiky UNHCR nezahrnují 4,3 milionu palestinských uprchlíků, kteří spadají do působnosti Agentury OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům

Převážná většina vysídlených osob pochází i nadále z rozvojových zemí. Z uvedené zprávy vyplývá, že téměř polovinu celkového počtu osob spadajících do působnosti UNHCR tvoří pět národností: Afghánci (2,9 milionu), Kolumbijci (2,5 milionu), Iráčané (1,8 milionu), Súdánci (1,6 milionu) a Somálci (839 000). (UNIC, 2006b)

5. MIGRACE VE STŘEDNÍ AMERICE

5.1. Vymezení regionu

Střední Amerikou se nazývá část americké pevniny tvořící kontinentální most mezi Severní a Jižní Amerikou. Z geografického hlediska sahá od Tehuantepecké šíje až po šíji Panamskou. Do oblasti tedy náleží nejen všechny středoamerické republiky i s republikou istmickou neboli Panamou, nýbrž také jižní oblasti Mexika, od Anahuacké vysočiny včetně Yucatanského poloostrova.

Z hlediska politické geografie se Střední Amerikou rozumí území pěti republik: Guatemaly, Hondurasu, Nikaraguy, Salvadoru a Kostariky. Ale je nutno počítat také Belize a Panamu.

5.2. Identifikace příčin migrace

Za hlavní determinanty migrace je možno považovat hluboké disproporce v bohatství jednotlivých oblastí, potíže jednotlivých ekonomik, úroveň ekonomického rozvoje, životní úroveň daných společností, stejně jako časté rozdíly v povaze demokratického uspořádání a politické nestabilitě.

Rozhodování migrantů a jejich chování je velmi složitý proces, který podléhá komplexu různorodých, nezávislých, ale většinou vzájemně podmíněných faktorů. Do hry kromě strukturálních parametrů vázaných na samotné migranty (např. pohlaví, věk, rodinný stav, vzdělání, zdraví apod.) vchází geografická poloha, socioekonomická situace v krátkodobém i dlouhodobém pohledu, migrační politika a migrační historie dané země, míra tolerance, respektive stupeň xenofobie majoritních populací vůči cizincům, ale např. i náhoda a souběh dějinných událostí. Migrant tak většinou není „pánem situace“, jeho vnitřní pohnutky a chování jsou do značné míry formovány vnějšími makrosilami, které rámuji konečný migrační obraz. (Drbohlav, 2003)

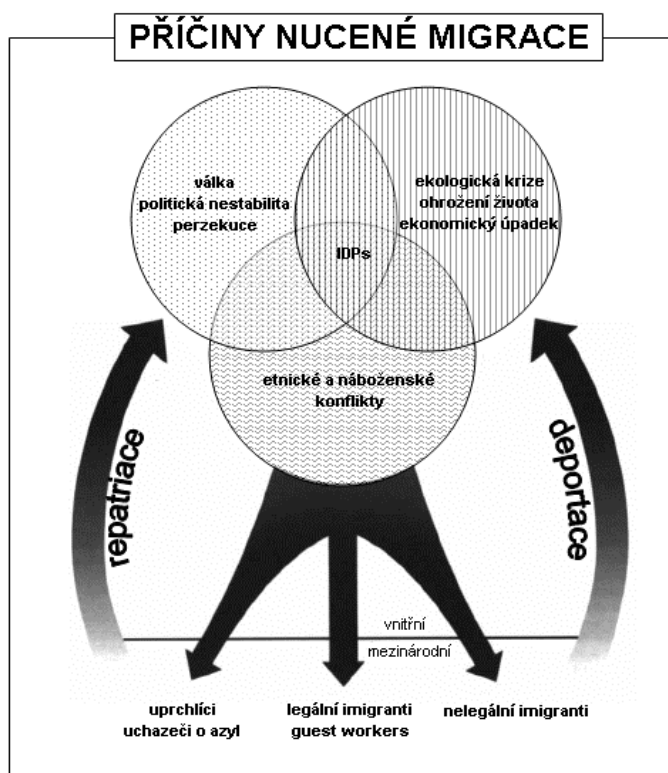
Faktory v cílových zemích, které lákají přistěhovalce, jsou obecně označovány jako „pull“ faktory a faktory zahrnující důvody odchodu ze země původu jako „push“ faktory.

Situace může být ovlivněna existencí dalších významných faktorů jako přání, touhy, fantazie, modernost a odvážnost jedince či lidská potřeba poznávat nové a dobývat nepoznané. (Rodríguez-Vignoli, 2004: 37)

5.2.1. Nucená migrace

Nucená neboli nedobrovolná migrace je vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce (MVCR, 2005). Příčiny nucené migrace přehledně uvádí následující diagram.

Diagram 1: Příčiny nucené migrace



Upraveno autorkou dle zdroje: Wood, 1994: 614

5.2.1.1. Historický profil zemí do 90. let 20. století - politické příčiny migrace

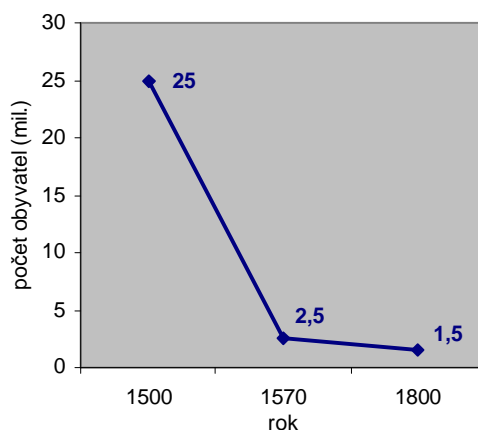
Abychom pochopili příčiny migrace, je třeba je hledat v historii, jejíž vývoj určil současnou situaci, a je nutné začít již od koloniální a postkoloniální éry.

Pevninskou Střední Ameriku objevil Kryštof Kolumbus v letech 1502-1504. Vasco Núñez de Balboa roku 1513 přešel Panamskou šíjí a objevil Tichý oceán. Ke skutečnému zabrání země Španěly došlo roku 1524. Když Hernando Cortes dobyl Aztéckou říši a založil místokrálovství *Nové Španělsko (Nueva España)*, vypravil Pedra de Alvarada do Střední

Ameriky, kde vznikla *Audiencia de Guatemala*, společně nazvané provincie (Kostarika, Nikaragua, Salvador, Honduras, Guatemala a mexický Chiapas), které spadaly pod koloniální správu.

Důsledky španělské conquisty jsou mnohé: zničení starých kultur a vyspělých civilizací či demografický kolaps (viz Graf 3) jsou souhrou několika příčin, jakými jsou např. genocida, nucené práce na plantážích a v dolech, kulturní šok, prudký pokles porodnosti, snížení příjmu potravy a nemoci zavlečené ze Starého světa.

Graf 3: Snížení počtu obyvatel ve Střední Americe v letech 1500-1800



Upraveno autorkou dle zdroje: Fňukal, 2006

Dalším důsledkem conquisty bylo míšení ras, zavedení španělského jazyka a katolické víry, sociální nerovnosti (vlastnictví půdy, sociálně-rasové rozdělení společnosti) a koloniální obchod orientovaný na mateřskou zemi (vývoz surovin, dovoz výrobků). Byl zaveden systém feudálně nevolnické závislosti, tzv. *encomienda*, v rámci něž se pěstovaly zemědělské plodiny na vývoz do Evropy. Indiáni byli nuceni pracovat pro hospodáře, tzv. *encomenderos*. V důsledku vymírání domorodého obyvatelstva se začali dovážet otroci z Afriky (do roku 1870 bylo na území Latinské Ameriky přivezeno asi 9,4 mil. lidí).

Od systému *encomiendy* se upustilo a ke konci 17. století se začalo hospodařit v režimu zvaném *peonage*. Rozšířila se velká hospodářství, tzv. *haciendy*, zaměřená na produkci potravin. Otroctví bylo zrušeno až roku 1823, v Panamě roku 1851 a v Belize roku 1919.

V 19. století proběhly boje za nezávislost, jejichž výsledkem byla částečná dekolonizace a osamostatnění Guatemaly, Hondurasu, Kostariky, Nikaraguy a Salvadoru od Španělska roku

1821. Úplnou samostatnost státy získaly v letech 1838-1839 po rozpadu Středoamerické federace. Ostatní státy získaly samostatnost později, Belize (1981), Panama (1903). Španělský feudalismus však nadále pokračoval. (dle Eltringham, 2005; Fňukal, 2006).

Střední Amerika byla záhy zmítána vnitřními rozbroji a občanskými válkami, které byly příčinou nucené migrace. Mapa v Příloze 1 zachycuje nejhlavnější proudy uprchlíků v rámci Střední Ameriky během 80. let 20. století.

Belize

Je nemladší zemí Střední Ameriky, která získala úplnou nezávislost na Velké Británii až roku 1981. Již od poloviny 17. století se historie země vyvíjela rozdílně v porovnání s ostatními zeměmi středoamerické úžiny. Právě koloniální spojení s Británií přineslo Belize dodnes znatelnou kulturní odlišnost od ostatních zemí.

Roku 1862 se Belize stalo plnoprávnou kolonií s názvem *Britský Honduras*. Správa byla vedena guvernérem, který předsedal vládě na principech britské koloniální politiky. Bílým majitelům pozemků se stávající situace v zemi zamlouvala, ale námezdní dělníci, potomci někdejších otroků, kteří pracovali na farmách a v lesích, byli nadále ožebračováni nízkými mzdami.

Belizané se podíleli na obraně své země v obou světových válkách. Roku 1919 povstání veteránů v Belize City odstartovalo hnutí černochů za svobodu a rovnoprávnost. Devalvace belizského dolaru roku 1949 vedla k dalším útrapám pro chudé. V roce 1954 se konaly volby, kdy vyhrála *Lidová spojenecká strana (People's United Party – PUP)*. Belize se nadále vyvíjelo svou cestou až k vyhlášení samosprávné kolonie roku 1964. Britská vláda se potýkala se zahraničně-politickým problémem, sporem ohledně guatemalského nároku na belizské území. V letech 1972 a 1977 přesunula Guatemala k hranici s Belize vojenské jednotky a hrozila invazí. Rezoluce OSN z roku 1980 volala po bezpečnosti a nezávislosti s uvalením práva územní nedotknutelnosti. Roku 1981 vydala Guatemala, Velká Británie a Belize tzv. Články dohody pro budoucí mírové vypořádání sporů. Tentýž rok se Belize stalo nezávislým členem *Britského společenství národů (Commonwealth)*, v čele s královnou Alžbětou II. (dle Eltringham, 2005: 54-56)

Belize v historii neprošla ozbrojenými konflikty a tak se v 80. letech stala jedním z hlavních receptorů uprchlíků z konflikty a chudobou sužovaných středoamerických zemí,

především Guatemaly a Salvadoru. Hovoří se až o 42 tisících, čímž se celková populace státu zvýšila na 265 tisíc (Morales, 2002b: 12).

Guatemala

Statkáři, tzv. *ladinos* (míšenci mezi indiány a bílými), nutili domorodé obyvatelstvo pracovat na farmách (*fincas*) na plantážích kaka, tabáku, bavlny a indiga. Tento stav přetrvává na mnoha místech dodnes a domorodí Mayové jsou stále nejutlačovanějším národem v celé Střední Americe.

Koncem 19. století nastal nevídaný hospodářský rozmach díky reformám v zemědělství, zvláště pěstování kávy. Mocná nadnárodní společnost United Fruit Company začala podnikat a skupovat pobřežní půdy, kde byly vysazeny plantáže banánů. Její moc byla tak všudypřítomná, že si získala nechvalnou přezdívku „Chobotnice“ (El Pulpo).

Na konci 70. let 20. století se začaly rozvíjet guerillová hnutí, která řádila až do konce 80. let a která byla přiživována rozpory studené války. Na jedné straně USA poskytovaly všestrannou pomoc guatemalským vládám v jejich boji proti levicovým povstalcům a současně se bezvýsledně snažily přimět pravicové síly země k dodržování základních lidských práv. Na druhé straně rebelové po léta dostávali materiální a morální podporu komunistického bloku vedeného Sovětským svazem. Nejstrašnější ze všech guatemalských tyranů byl Lucas García. Guatemala byla poslední středoamerickou zemí, kde až do konce roku 1996 nebyl urovnán vnitřní ozbrojený konflikt, který trval 36 let. Mírový proces byl ukončen díky vstřícnému a aktivnímu přístupu vlády prezidenta A. Arzúa (1996-2000). Za zmínku stojí osobnost Rigoberty Menchú¹⁸, Guatemalky indiánského původu pronásledované režimem, která vystupovala proti genocidě a útlaku domorodého obyvatelstva a která se později zapojila do vyjednávání s vojenskou vládou. (dle Eltringham, 2005: 148-154; Wikipedia, nedatováno)

Konflikt v Guatemale měl obrovské následky: extrémní chudoba, propastné sociální rozdíly, porušování lidských práv, 150 tisíc mrtvých a 40 tisíc nezvěstných. Ze 7,5 milionu obyvatel Guatemaly se odhaduje 1,5 až 2,5 milionu osob¹⁹, které opustily svůj domov, což

¹⁸ Od roku 1981 žije v exilu, v Mexiku. Založila Fond Rigoberty Menchú na podporu občanských práv původních obyvatel. V roce 1992 získala Nobelovu cenu míru a též Cenu Prince Asturijského za mezinárodní spolupráci. Nyní působí jako velvyslankyně Dobré vůle při UNESCO. Se svou stranou Winang se bude ucházet na post prezidentky ve volbách v roce 2007. Stala by se tak první ženou-prezidentkou indiánského původu v Latinské Americe (po mexickém prezidentovi Benitovi Juarezovi a aktuálním prezidentovi Bolívie Evovi Moralesovi. (Wikipedia, nedatováno; El país, 2007)

¹⁹ Odhadovaný údaj je založen na statistických datech INS, Mexika a též na extrémních odhadech o počtu IDPs.

představuje 20 % obyvatelstva, především indiánského původu a z vesnických oblastí. Tento údaj zahrnuje milion vysídlených osob, z nichž 50 % zůstalo na území Guatemaly. Ti, kteří překročili hranici, mířili na sever. Asi 72 % uprchlíků není registrováno. Neoficiální údaj hovoří o 188 tisících o počtu uprchlíků v Mexiku. Většina se jich odebrala do státu Chiapas. Z mexického exilu se začali vracet v průběhu 90. let, ale hovoří se jen o 65 tisících (Olmos, 2003). INS odhaduje přibližně 800 tisíc guatemalských uprchlíků v USA. Úřad se potýká s problémy identifikace imigrantů a rozlišení mezi těmi, který uprchli před válkou a mezi těmi, kteří opustili zemi z ekonomických důvodů. (Cheng, 2003: 9-10) V období 1984-1990 USA udělily azyl 1,8 % z 9 500 Guatemalců, kteří o něj požádali (viz Graf 6), což je v porovnání s Nikaraguou (26 %) velmi nízký počet. Tato nerovnováha vyvolala v roce 1985 kauzu *ABC (American Baptist Churches) vs. Thornburgh* (americký ministr spravedlnosti). Vláda byla nucena znovu projednat žádosti o azyl Guatemalců a Salvadorců. K velkému vyrovnání ale nedošlo. (Davy, 2006; McBride, 1999: 296).

Honduras

V polovině 19. století se země neustále zmítala v politické krizi ve stavu permanentního vojenského konfliktu. To se odrazilo na nestabilním hospodářství státu, které trpělo korupčními skandály mezi liberály a konzervativci. Britské banky půjčily státu na výstavbu infrastruktury 6 milionů liber. Tuto sumu Honduras nedokázal efektivně využít a dluh během následujících padesáti let vrostl na 30 milionů liber a byl splácen až do roku 1953.

Roku 1876 byl zvolen prezidentem státu liberál Dr. Marco Aurelio Soto. On i jeho nástupce Luis Bourán zreformovali soudnictví, církev, zprofesionalizovali armádu a postavili základy infrastruktury a vzdělávacího systému. Soto podnikl zemědělské a pozemkové reformy, které měly Hondurasu přinést zisk z obchodů s kávou, tabákem, cukrovou třtinou a dalšími plodinami a začal podporovat zahraniční mamutí společnosti na úkor domácích podniků. Na konci 19. století se zrodil fenomén banánového průmyslu. Trh však převládly 3 největší korporace – United Fruit, Vacarro Bros (pozdější Standard Fruit) a Cuyamel Fruti Company (skoupená v roce 1929 společností United Fruit). Ovocnářské společnosti tak získaly kontrolu nad 70 % celkového honduraského exportu. Postupem času pronikla jejich oligarchie do všech odvětví průmyslu i obchodu. Ekonomické moci se podřizovaly i politické zájmy. Roku 1932 nastolil prezident a představitel *Národní strany (Partido Nacional – PN)* Tiburcio

Carías Andino v Hondurasu diktaturu, která přetrvala až do roku 1948. V roce 1956 došlo v Hondurasu k převratu, kterým se poprvé v historii dostala k moci armáda. V roce 1963 došlo k dalšímu puči a do prezidentského křesla byl dosazen plukovník Oswald Lopez Arellano, jehož neuvážená politika volného trhu přinesla vyšší nezaměstnanost a zvýšila počet bezzemků. Jeho funkční období je však poznamenáno událostí, která je dnes považována za jednu z nejabsurdnějších afér moderní historie Střední Ameriky. Šlo o tzv. „fotbalovou válku“. Válečný konflikt na hondurasko-salvadorské hranici vypukl roku 1969. Záminkou se stal sporný výsledek mezistátního fotbalového utkání mezi oběma státy, ale pravým důvodem sporu bylo napětí, jež panovalo kvůli přívalu nelegálních salvadorských přistěhovalců do Hondurasu, kteří si za hranicemi nelegálně zabírali půdu. Sřety si vyžádaly 3 tisíce obětí a naprosté vypovězení diplomatických styků. OAS zprostředkovala jednání o klidu zbraní v roce 1980.

Po sandinistické revoluci v Nikaragui a zvolení Reagana prezidentem USA se Honduras roku 1980 ocitl v centru geopolitické strategie USA a stala se z něj tzv. „čtvrtá hranice USA“. (dle Eltringham, 2005: 394-397)

V 80. letech bylo zjištěno 50 tisíc Honduranů mimo zemi. Díky spojení s USA se stát vyhnul občanským válkám a stal se v tomto období hlavním receptorem uprchlíků, jejichž počet se přiblížil 40 tisícům: 13 tisíc uprchlíků především ze salvadorského venkova (dle některých odhadů až 20 tisíc) a 14 tisíc z Nikaraguy (odhadováno až 180 tisíc nerozpoznaných uprchlíků) (Carranza, 2002: 163, Morales, 2002b:12).

Kostarika

Stát učinil výrazný pokrok v budování infrastruktury v 2. pol. 19. století. Tato aktivita byla výsledkem obchodování s kávou, novým zdrojem bohatství. Kávová zrna byla nejprve přivezena z Kuby a Jamajky, poté z Chile. Vysoce kvalitní exportní káva je dodnes všeobecně známá jako „*Grano de oro*“ (zlaté zrno). Vzkvétající kávová buržoazie sehrála zásadní roli ve vývoji země. V roce 1848 vlivní *cafetaleros* (majitelé kávových plantáží) zvolili vlastního prezidenta Juana Rafaela Moru.

Z politického hlediska je Kostarika nejstabilnější zemí v oblasti Střední Ameriky, vybudovaná na principech právního státu. Dlouhodobou vojenskou diktaturu zažila v podstatě jen v letech 1870-1882.

První léta 20. století jsou spojeny s přechodem k demokracii. Demokratický vývoj byl přerušen pouze dvakrát: krátkou diktaturou (1917-1918) a událostmi občanské války v roce 1948. Sociální reformy se začaly zavádět již v roce 1943 za vlády prezidenta Rafaela Angela Calderóna Guardii (1940-1944). Zavedl systém sociální podpory s garancí bezplatného vzdělání pro každého, což je ve státech této oblasti téměř unikát. Tímto si získal přízeň nižších vrstev obyvatelstva. Reformy pokračovaly dále za funkčních období prezidenta Josého Figuerese Ferrera (1953-1958 a 1970-1974) známého jako „Don Pepe“, který založil *Stranu národního osvobození (Partido Liberación Nacional – PLN)*. Za jeho vlády bylo přiznáno plné občanství afro-karibským obyvatelům, v zájmu šetření nákladů a snížení politické nejistoty v zemi byla zrušena státní armáda, byly ustaveny stabilní demokratické instituce, zestátněny některé zahraniční průmyslové společnosti a posílen státní sektor, byly znárodněny banky a zavedena poměrně široká síť sociálního a zdravotního zabezpečení.

V roce 1986 byl prezidentem zvolen kandidát strany PLN Oscar Arias Sánchez, který přinesl změnu do vztahů Kostariky s USA a zároveň i s Nikaraguou. Sehrál roli mírotvorce v konfliktech zemí Střední Ameriky. O rok později mu byla udělena Nobelova cena za mír. (dle Eltringham, 2005: 613-615) Právě toto období je charakterizováno trvalým přílivem migrantů z méně stabilních zemí regionu, především z Nikaraguy (46 tisíc) (Castro, 2002: 5).

Nikaragua

V letech 1856-1857 proběhla bitva v Rivas známá jako „Válka národů“. Z prezidentského křesla byl sesazen americký megaloman William Walker. Boje o jeho svržení si vyžádaly tisíce životů.

Dalších 30 let je charakterizováno stabilitou, prosperitou a rozvojem produkce nejdrahocennějšího nikaragujského exportního artiklu – kávy. Trh s plodinou však na začátku 20. století zcela ovládly severoamerické společnosti spojené s majiteli rozsáhlých haciend.

V letech 1912-1933 byla Nikaragua pod dohledem amerických jednotek. Socialista Augusto César Sandino, oponent americké invaze, se přidal se svou guerillovou armádou na stranu liberálů v boji proti USA, ty ale převzaly velení nad nikaragujskou armádou a zřídily Národní gardu, která se stala nejvlivnější silou ve státě.

Generál Anastasio „Tacho“ Somoza García ve funkci velitele Národní gardy nařídil popravu Sandina. Nastala dlouhá éra tzv. *Somozismu* (1934-1979), vlády rodinného klanu

Somozů. Celé období jejich vlády provázely silné represe v podobě vězení a mučení disidentů a tajemných únosů nepřátel vlády a rozkradení humanitární pomoci, která byla vyslána po zemětřesení roku 1972, kdy bylo poškozeno 90 % hlavního města.

Útočištěm politických disidentů se stala *Sandinovská fronta národního osvobození (Frente Sandinista de la Liberación Nacional - FSLN)*, která v roce 1979 získala kontrolu nad celou zemí. Somoza rezignoval a uprchl do Paraguaje, kde byl zavražděn jihoamerickými levicovými extremisty. Revoluce byla prohlášena za vítěznou.

Byla založena nová *Sandinovská lidová armáda (Ejército Popular Sandinista – EPS)*, která se stala nejmocnější a nejlépe organizovanou ozbrojenou silou ve Střední Americe. První porevoluční volby se konaly v roce 1984, vítězem se stal Daniel Ortega. Reaganova administrativa v USA pozastavila hospodářskou pomoc Nikaragui a následně podnítila otevřenou kampaň proti Sandinistům. Válečné protisandinovské oddíly *Contras*²⁰ dostaly od USA 20 milionů dolarů na nákup zbraní. Jednotky, utábořené a vycvičené na základnách v Hondurasu, tvořili bývalí žoldáci Národní gardy, kteří po pádu Somozova režimu uprchli ze země. V pol. 80. let rozvrátila válka s Contras celou zem. Ke zhroucení národního hospodářství a tím i k pádu sandinovské vlády nejvíce přispělo pětileté obchodní embargo vyhlášené USA. Oscar Arias Sánchez, prezident sousední Kostariky, a jeho plán na obnovení míru ve Střední Americe byl úspěšný, kupodivu i s podporou USA. Roku 1988 podepsaly FSLN a Contras dohody o klidu zbraní.

V roce 1990 Violeta Barrios de Chamorro, přestavitelka levicové koalice *Národní opoziční unie (Unión Nacional opositora – UNO)*, porazila Daniela Ortegu a přinesla zemi vytoužený mír. USA odvolaly embargo a přestaly sponzorovat Contras. (dle Eltringham, 2005: 509-513)

Téměř půl milionu Nikaragujců uprchlo během konfliktu mezi Contras a Sandinisty. Mnoho z nich mířilo do Kostariky, ale především do USA, kde se dočkali kladné odezvy. USA vždy upřednostňovaly Nikaraguu, což se odrazilo i na imigrační politice. V letech 1984-1990 USA udělily azyl 26 % z 48 tisíců Nikaragujců, kteří o něj požádali (viz Graf 6). (McBride, 1999: 296)

²⁰ „contra“ je zkratka pro kontrarevolucionáře

Panama

Hlavním ekonomickým hybatelem Panamy byl obchod. Veškerou moc soustředila ve svých rukou bohatá obchodnická buržoazie usazená v Panama City, čímž se Panama výrazně odlišovala od ostatních španělských kolonií, kde rozhodovali velcí vlastníci pozemků a statků.

V roce 1821 vyhlásila Panama nezávislost na Španělsku, ale ponechala si název staré provincie *Gran Colombia*, z níž se po odtržení od Ekvádoru a Venezuely stala jen Kolumbie.

Význam Panamy jako mezinárodní dopravní tepny rostl a došlo k první invazi severoamerické armády, která vtrhla do země pod záminkou ochrany svých zájmů a železnice, která se začala stavět v roce 1851. Následné budování Panamského průplavu jen utvrdilo strategickou důležitost Panamy. Stavba, vedená Francouzi a jejím architektem Ferdinandem de Lessepsem, začala v roce 1881. V roce 1903 byla vyhlášena Panamská republika a krátce na to ji de iure uznaly i USA. Prezident Roosevelt si byl jist, že stavba kanálu je klíčovým krokem k získání kontroly nad oběma americkými kontinenty. Přes veškeré spory byla sjednána nová smlouva o průplavu, která udělovala Spojeným státům právo na dokončení kanálu. Stavba trvala 10 let a pracovní síla z Indie, Evropy, Číny a karibských ostrovů po dokončení navždy změnila podobu Panamy.

V roce 1968 se vůdcem nové militantní vlády stal podplukovník Omar Torrijos. Během 12 let zavedl několik reforem a naklonil se založení bezcelní *Volné zóny Colón (Colón Free Zone)* a zavedení přísného bankovního tajemství, které z Panamy udělalo finanční centrum mezinárodního významu. Ale v roce 1983 se vlády zmocnil velitel národní gardy, Manuel Noriega, jež se stal de facto vojenským diktátorem. Na počátku 80. let pomáhal USA s prosazováním jejich mocenských zájmů v Salvadoru, Hondurasu a také v Nikaragui. Torrijos podporoval v nikaragujské občanské válce levicové Sandinisty, Noriega tajně pomáhal americké armádě dodávat zbraně a finance jednotkám Contras. V roce 1988 byl Noriega obviněn z obchodu s drogami a bezprostředně nato byly na Panamu uvaleny ekonomické sankce. V roce 1989 americký prezident Geogre Bush dal svolení ke spuštění „*Operace Spravedlivá věc*“ (*Operation Just Cause*) a do Panamy poslal 27 tisíc příslušníků US Army. Odhady počtů obětí invaze se rozcházejí od několika stovek až po desítky tisíc. Spousta mrtvých byla pohřbena do masových hrobů, aby se svět o barbarském činu nic nedozvěděl. Jako akt násilí a zásadní porušení mezinárodního práva ji odsoudila jak OSN, tak i OAS, které apelovaly na USA, aby se z Panamy stáhly. Invaze byla zároveň evidentním porušením

ustanovené smlouvy o průplavu, která výslovně zakazuje vměšování USA do panamské politiky. Důvody invaze byly naprosto zřejmé: znovunastolení kontroly USA nad Panamou a strategickou plavební trasou a zničení *Panamské obranné síly (Fuerzas de Defensa de Panamá – PDF)*. (dle Eltringham, 2005: 790-794)

Do Panamy v 80. letech přišlo celkem 32 tisíc Středoameričanů (Morales, 2002b: 12). Imigrace v tomto období zde není tak markantní jak v ostatních zemích regionu.

Salvador

Kultivace indiga přinesla majitelům haciend, tzv. *comerciantes*, velký zisk. Právě v jejich rukou se soustředila moc. Od roku 1860 úspěšně rostla produkce kávy díky zvyšující se poptávce v Evropě a USA. Obchod s kávou byl kontrolován vnitrostátně a nikoli zahraničními společnostmi, jak bylo v té době obvyklé v sousedních státech, a postupně se vyvinula tzv. domácí „kávová elita“. V roce 1882 odstranila rozsáhlá privatizace půdy zažitý systém komunálního vlastnictví půdy, tzv. *ejido*, čímž zlikvidovala drobné farmáře a mnoho rodin závislých na samopěstitelství, a veškerá půda se soustředila do rukou malé a o to mocnější oligarchie.

Počátek 20. století byl érou prohlubujících se rozdílů ve společnosti. Městská střední třída prakticky neexistovala. Několikanásobná většina lidí živořila v chudobě, obzvláště na venkově a čím dál tím více se rozvíjel fenomén chudinských příměstských slumů.

Krach na Newyorské burze roku 1929 a následující světová krize znamenaly pro Salvador ekonomickou pohromu. Veškerý vývoz (95 %) byl postaven na kávě a pád plodiny burzy s sebou strhl i hospodářství státu. Represe vyvrcholily komunistickým povstáním roku 1932. Tisíce *campesinos* (vesničané převážně z řad indiánů) přepadly vojenské základny a haciendy. Vláda zareagovala tzv. „*La Matanzou*“ (Masakrem), kdy byl bez milosti zastřelen kdokoli podezřelý z účasti na povstání. Přesný počet obětí nebyl nikdy zveřejněn. Od té chvíle už nebylo bezpečné chovat se jako *indio* (indián) a tak postupně mizely tradiční kultury.

Kolotoč pučů, převratů, civilně-vojenských junt a represí pokračoval celá 70. léta. Roku 1980 se levicová povstalecká hnutí sjednotila v organizaci *Fronta Farabunda Martího za národní osvobození (Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional – FMLN)* a zahájila ofenzivu. Nově jmenovaná Reaganova administrativa tyto události sledovala a v obavě před šířením komunismu v oblasti svých zájmů americká vláda financovala nákup zbraní pro

salvadorské vládní jednotky. Tyto pravicová „komanda smrti“ (*escuadrones de la muerte*) povraždila kolem 80 tisíc civilistů. Příkladem může být masakr v Mazotě roku 1981, kdy vojenské čety řádně vycvičené v USA vyhladily více než 30 tisíc lidí včetně žen a dětí. FMLN během poslední ofenzivy reagovala na odvolané ekonomické reformy Alfredem Burkardem, kandidátem pravicové *Nacionalistické republikánské aliance (Alianza Republicana Nacionalista – ARENA)*, a roku 1989 obsadila povstalecká armáda většinu velkých měst. Brutalita komand smrti a vojáků gradovala. Roku 1990 se v Ženevě pod záštitou OSN sešli představitelé FMLN a vlády k prvnímu mírovému jednání, které vyústilo uzavřením *Dohod z Chapultepecu* a úředním ukončení války roku 1992. OSN vyslala do Salvadoru pozorovatelskou misi (ONUSAL), která má určitý čas sledovat dodržování dohod. (dle Eltringham, 2005: 305-309)

Téměř milion obyvatel uprchl ze strachu před guerillami i armádou ze Salvadoru, např. v roce 1981: 40 tisíc do Mexika, 30 tisíc do Hondurasu, 7 tisíc do Nikaraguy, 5 tisíc do Kostariky, 4 tisíce do Belize. V roce 1985 uprchlo až 250 tisíc osob a dalších 190 tisíc v roce 1986. Necelý milion osob tvoří IDPs. Do Kanady odešlo 27 tisíc Salvadorců, ale největší část populace hledala refugium v USA. (Gammage, 2000: 2-8) Ale reakce USA nebyla tak přátelská, většinu příchozích Salvadorců deportovala zpět (porovnej vztah USA s Nikaraguou). Později jako alternativu USA udělily 187 tisícům Salvadorců povolení k pobytu, tzv. *Dočasně ochranný status (Temporary Protected Status – TPS)*, který též zaručuje pracovní povolení a ochranu před deportací do předem stanovené doby, ale nevede k získání trvalého pobytu. V roce 1992 status pro Salvadorce vypršel, ale byl sjednán tzv. *Odložený nucený návrat (Deferred Enforcement Departure – DED)* do roku 1994, který je prozatím obnovován každoročně. USA udělily v 80. letech azyl 2,6 % ze 45 tisíců Salvadorců, kteří o něj požádali (viz Graf 6). (McBride, 1999: 292-296)

5.2.1.2. Environmentální příčiny

Dalším případem nucené migrace je migrace environmentální. Environmentální procesy jsou velice úzce propojeny se sociálními, ekonomickými, politickými a institucionálními strukturami. Někteří autoři hledají mezi ničením životního prostředí a migrací lineární, deterministický vztah, ten však podle mnoha dalších vědců pravděpodobně neexistuje. V jedné věci se však shodují: Role životního prostředí jako faktoru přispívajícího k migracím je nezpochybnitelná.

El-Hinnawi²¹ ve zprávě UNEP z roku 1985 poprvé použil pojem „environmentální uprchlík“ (*environmental refugee*). Podle ní jsou „environmentální uprchlíci“ lidé, kteří byli donuceni dočasně nebo trvale opustit svoje původní bydliště v důsledku významného narušení životního prostředí (přírozeného a/nebo způsobeného lidskou činností), které ohrožovalo jejich existenci a/nebo vážně ovlivnilo kvalitu jejich života“. (Rábelová, 2000: 16)

Příklady environmentálních migrací lze nalézt na celém světě. Vysoké koncentrace tohoto typu uprchlíků jsou jak v rozvojových tak i v industrializovaných zemích. Světové odhady se pohybují v rozmezí 15 až 25 miliony v 90. letech 20. století, aktuálně se hovoří až o 150 milionech. Pravděpodobně dvě třetiny jich žije v subsaharské Africe. Zbývající třetina zahrnuje přibližně 6 milionů čínských uprchlíků a 2 miliony uprchlíků z Mexika. (Stojanov, 2005: 14)

Tabulka 2 udává kategorie a příčiny environmentální migrace. Ve většině případů je těžké odlišit environmentální uprchlíky od lidí, které z domovů vyhnaly ekonomické, popř. jiné příčiny, které často souvisí s problémy jako jsou populační tlaky a chudoba (Rábelová, 2000, Stojanov, 2005: 13).

Tabulka 2: Příčiny environmentální migrace

	Kategorie	Příčiny	Poznámka
1.	Přírodní katastrofy	sucha, záplavy, zemětřesení, výbuchy sopek	charakteristický rychlý nástup
2.	Kumulativní změny	odlesňování, půdní eroze, zasolování půdy, šíření pouští, změny klimatu, nedostatek pitné vody	pomalou působící přírodní procesy, ovlivněné lidskou činností
3.	Neúmyslně způsobené nehody a průmyslové havárie	průmyslové, dopravní a jaderné havárie	
4.	"Rozvojové" projekty	výstavba přehrad a zavlažovacích zařízení, rozvoj měst či stavby dopravní infrastruktury, těžba přírodních zdrojů	
5.	Ozbrojené konflikty a války	války o přírodní zdroje; přírodní zdroje prodlužující válku	tyto příčiny v budoucnosti budou vyvolávat jak migraci, tak i konflikty.

Upraveno autorkou dle zdroje: Stojanov, 2006: 14

²¹ Profesor působící v „Národním výzkumném centru“ v Káhiře, Egypt.

Zvyšující se nejistota daná environmentálními faktory výrazně ovlivňuje rozhodování obyvatel k migraci, například u zemědělců. Extrémní výkyvy počasí, mimo jiné následkem globálního oteplování (vlivem vzrůstajícího množství skleníkových plynů v atmosféře), poškozují některé exportní plodiny, jako jsou banány či káva v oblasti Střední Ameriky. Zvláště zranitelné skupiny představují indiánské národy, závislé na tradičním zemědělství, a lidé ve slumech, které jsou mnohdy situovány v povodňových územích nebo na nestabilních svazích ohrožených sesuvy. (Duha, 2006)

O působení environmentálních změn na pohyby obyvatel se stále diskutuje a již teď je jisté, že v budoucnu lze očekávat větší významnosti tohoto migračního procesu. (Rábelová, 2000)

Příklady environmentálních katastrof ve Střední Americe:

Jedním z nejničivějších hurikánů v historii byl **hurikán Mitch** (1998). Zemřelo kolem 12 tisíc lidí. Zničena byla téměř veškerá infrastruktura a dvě třetiny úrody. Ekonomika nejhůře postižených států (Honduras, Nikaragua) byla vržena o 30 let zpět. (Kukliš, 2005) Následkem byl exodus tisíců uprchlíků a IDPs. Statistiky se zde velmi rozcházejí. Např. Kostarika umožnila pobyt 300 tisícům Středomeričanů, z nichž 75 % tvořili Nikaragujci. USA poskytly 86 tisícům migrantů z Hondurasu a Nikaraguy status TPS, prodloužený do července 2007. TPS zároveň vypršel Salvadoru a Guatemale. (Davy, 2006; Mahler, 2006)

Zemětřesení a erupce sopky Ilamatepec v Salvadoru (2001) způsobily též zkázu. Erupce donutila k evakuaci 7 tisíc lidí. (Kukliš, 2005) Zemětřesení o síle 7,6 stupně na Richterově škále si vyžádalo 609 obětí, materiální škody za desítek miliónů USD a 67 tisíc IDPs (Goyet, 2001: 107). USA obnovily Salvadoru TPS, který je prodloužen do září 2007.

V současné době je odhadováno 374 tisíc Středoameričanů žijících v USA se statutem TPS (290 tisíc Salvadorců, 80 tisíc Honduranů, 4 tisíce Nikaragujců). (Davy, 2006)

Hurikán Stan (2005) postihl především Guatemalu, ale enormní škody byly hlášeny i ze Salvadoru, Nikaraguy a Mexika. Zemřelo 3 až 5 tisíc obyvatel. Ekologové upozornili, že záplavy a sesuvy půdy na řadě míst umocnilo plošné odlesnění krajiny. Katastrofa má dalekosáhlé důsledky: 32 tisíc IDPs v Guatemale a více než 15 tisíc v Salvadoru. Téměř veškerá úroda kávy, cukru a banánů byla zničena. Guatemalský viceprezident Eduardo Stein konstatoval, že devastace způsobená tropickou bouří Stan je dvakrát horší než spoušť, kterou napáchal hurikán Mitch. (UNHCR, nedatováno; Kukliš, 2005)

5.2.2. Dobrovolná migrace

Pod pojmem dobrovolná migrace jsou zařazeny zejména ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast z důvodů osobního charakteru. Jinak řečeno, je výhradně výsledkem iniciativy a svobodného nenuceného výběru migrujících osob (MZV, 2005; Pavlík, 2005: 106).

V případě regionu Střední Ameriky politické migranty nahradili migranti ekonomičtí.

5.2.2.1. Socio-ekonomické příčiny

▪ Chudoba

Mnoho autorů hlavní příčiny migrace obyvatel spojuje s chudobou. Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti. Za celosvětovou hranici extrémní chudoby označila SB v roce 1990 příjem dosahující pouze 1 USD na den. Ale toto stanovení má jisté nedostatky, neboť chudoba je vždy relativní. Ke komplexnějšímu chápání chudoby přispěl projekt SB z roku 2000 *Hlasy chudých (Voices of the Poor)*, který poukazuje na další dimenze chudoby: zdraví, vzdělání, kvalita a přístup ke službám, infrastruktura, bezpečnost, sociální vyloučení (Exnerová, 2005: 32-33), a tyto dimenze tvoří další skupinu motivů k migraci. Pod hranicí chudoby s neadekvátním přístupem ke službám v Nikaragui, Guatemale, Salvadoru a Hondurasu žije více než polovina populace, především venkovské či domorodé, která se nejčastěji uchyluje k migraci. (WB, 2007).

Sociologové zdůrazňují, že lidé především odcházejí za účelem zlepšení životních podmínek jako reakce na sociální strukturální problémy v místě původu. Odchod má spíše naléhavý charakter a mnohdy je tak jediným východiskem. Velmi často rozhodnutí migrovat je na základě nepodložených a nejasných informací či falešné představy, které se s realitou často rozcházejí. (Rodríguez-Vignoli, 2004: 15).

▪ Demografické změny

Téma demografického růstu je též s migrací úzce spjato. Demografické změny postihují migraci dvěma způsoby: rychlý růst počtu obyvatel společně s ekonomickými faktory nutí lidi stěhovat se, klesající počet obyvatel a jejich stárnutí pak na druhou stranu tlačí země k přijímání migrantů. (IOM, 2005)

▪ Migrační sítě

Tvrzení v předešlém odstavci pomalu přestává platit, jelikož v minulých letech se objevil další impulzivní jev migrace, tzv. migrační sítě, spojující migranty, bývalé migranty, migranty-průkopníky, příbuzné, přátele, známé, členy stejné komunity či etnika. Migrační sítě jsou dominantním sociálním faktorem, který nejen přispívá k potencionální migraci osob, ale i k získání informací a pomoci v cílové oblasti. (CEPAL, 2005: 38; IOM, 2005). Dalším příkladem může být poskytnutí obydlí či pomoci k jeho nalezení, podpory při naturalizaci, absorpci, akomodaci, adkulturaci a integraci²² v novém prostředí či usnadnění hledání práce. V neposlední řadě je třeba zmínit cirkulaci peněz, tzv. remitencí, které migranti pomocí migračních sítí posílají domů. (Rodríguez-Vignoli, 2004: 25-26).

▪ Rozvoj

Rozvoji středoamerického regionu bránila politická nestabilita, ekonomické krize, přírodní katastrofy či vysoká zadluženost zemí. Mnoho latinsko-americkým zemí se v období 60. a 70. let vydalo cestou bankovních a státních půjček na rozvoj. Ještě nyní musí splácet dluhy, místo aby investovaly do rozvoje. Rozvojem se myslí jak ekonomický růst, tak i sociální, respektive získání svobody a zvyšování možností a schopností lidí žít život podle svých představ a uspokojení základních potřeb. Tudíž ukazatel HDP pro srovnání úrovně zemí nestačí. UNDP vytvořil *Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI)*, jehož smyslem je ony aspekty rozvoje zachytit. Stanovuje se na základě 3 veličin: očekávaná délka života, vzdělání (gramotnost a počet let školní docházky) a HDP. (Kaplan, 2005: 97) Hodnoty HDI a HDP jednotlivých států regionu uvádí Tabulka 3.

Tabulka 3: Pořadí ve světě dle HDI a HDP per capita, Hrubý domácí produkt per capita

Světové pořadí	Země	HDI	Světové pořadí	Země	HDP per capita (USD)
1.	Norsko	0.965	1.	Luxembourg	69,961
48.	Kostarika	0.841	61.	Kostarika	9,481
58.	Panama	0.809	76.	Panama	7,278
95.	Belize	0.751	80.	Belize	6,747
101.	Salvador	0.729	96.	Salvador	5,041
112.	Nikaragua	0.698	104.	Guatemala	4,313
117.	Honduras	0.683	111.	Nikaragua	3,634
118.	Guatemala	0.673	116.	Honduras	2,876
177.	Niger	0.311	172.	Sierra Leone	561

Upraveno autorkou dle zdroje UNDP, 2006

²² Pojmy vysvětlené v části Terminologický slovník.

▪ **Ekonomické determinanty**

FLASCO uvádí zejména ekonomické determinanty jakožto významné motivy přesunu obyvatel Střední Ameriky: a) nedostatečný ekonomický a sociální rozvoj a absence politik, které by podporovaly redistribuci bohatství; b) nevyhovující agrární reformy, které by zaručily přístup k půdě, čímž zdůrazňuje nerovné a nespravedlivé rozdělení půdy v oblasti Střední Ameriky; c) nedostatek pracovních míst a investic do výroby; d) závislost na mezinárodní rozvojové pomoci (Jeude, 2005: 19-20).

Ekonomické prostředí, vyšší míra zaměstnanosti, vyšší výdělek v cílové zemi a možnost zabezpečit rodinu prostřednictvím remitencí jsou hlavními důvody k migraci (Rodríguez-Vignoli, 2004: 33).

Též vyšší nabídka práce ze strany rozvinutých hospodářství dává pracovní migraci do pohybu. Obrovský globální pracovní trh umožňuje zaměstnavatelům najímat zahraniční pracovníky jako součást strategie minimalizace nákladů. (IOM, 2005)

▪ **Krize**

Jedním z hlavních impulsů migrace je úpadek cen místních důležitých plodin (káva, banány, cukr, tropické ovoce) na světovém trhu, který v posledních letech čím dál více nutí obyvatele Střední Ameriky hledat jiný způsob obživy.

Navarro (2004: 3) ve své publikaci uvádí spojitost soudobé migrace ze Střední Ameriky právě s kávou. Káva v regionu tvoří 12 % světové produkce a exportuje se 90 % produkce. (Flores, 2002: 20). Od roku 1989 se obchod s kávou potácí ve vleklé krizi, tzv. kávové krizi, která vyvrcholila v 2003. V důsledku převisu nabídky nad poptávkou klesly ceny kávy na stoleté minimum. Zisky z exportu se snížily o 50 %. Tento stav přináší obrovské sociální a ekonomické důsledky zemím středoamerického regionu. Nyní se nejedná o migraci za sběrem kávy, nýbrž se charakterizuje útekem od této plodiny. Mnoho farmářů a nádeníků odchází do měst, do jiné země či směřují na sever, do USA.

5.2.2.2. Stručná socio-ekonomická situace jednotlivých zemí

Panama

Z ekonomického hlediska patří Panama k nejrozvinutějším státům Střední Ameriky. Používání dolaru jako národní měny, výhodné daňové podmínky a liberální obchodní zákony činí Panamu přitažlivou pro uskutečňování rozsáhlých finančních transakcí. Více než 40 % tvorby HDP představuje obchod a finanční služby. Mezinárodní bankovní centrum přispívá do HDP cca 10 %. V posledních letech roste význam turistického sektoru. Ekonomika byla vždy závislá na příjmech z Panamského průplavu. Aktivita s ním spojené tvoří nyní až 8 % HDP. Obyvatelé Panamy v referendu v roce 2006 dali „ano“ k jeho modernizaci a rozšíření, tzv. *Plan Maestro 2005-2025*. Problémem zůstává nerovnoměrné rozdělování národního důchodu a nízká úroveň decentralizace. Podle studie lidského rozvoje z roku 2002 připadá v Panamě na 20 % bohatých cca 36 % příjmů, zatímco na 20 % chudých cca 3,6 % příjmů. Špatná decentralizace se projevuje v zaostalosti rozvoje venkova, kde úroveň chudoby dosahuje 50 %, ve městech 23 %. Podle studie ministerstva ekonomiky žilo v roce 2004 v extrémní chudobě 16,7 % obyvatel, pod úrovní hranice chudoby 37,2 % a na hranici chudoby 20,5 %. V oblastech původního indiánského obyvatelstva postihuje chudoba až 98 % obyvatel. (iDnes, 2006; BussinessInfo 2006d: 18-23).

Belize

Úspěšně se rozvíjející cestovní ruch (22 % HDP) vytváří nová pracovní místa a stává se největším zdrojem zahraničních příjmů. 15 % HDP tvoří průmysl, 18 % zemědělství. Dominantními zemědělskými sektory jsou pěstování a zpracování cukrové třtiny, zpracování citrusových plodů a rybolov. Sektor banánové produkce zaměstnává nejvíce pracovních sil. (BussinessInfo, 2006a: 21, 25)

Kostarika

Základní makroekonomické údaje řadí zemi mezi nejvyspělejší v rámci regionu. Ekonomika roste, čemuž napomáhá rozvoj turismu a příliv zahraničních investic. Roku 1996 počítačový gigant Intel zvolil Kostariku jako sídlo nové tovární výroby pro Latinskou Ameriku a vytvořil tak tisíce pracovních příležitostí. Průmysl se podílí 26 % na tvorbě HDP, zemědělství 10 %, obchod 18 %. Poměrně vysoká gramotnost a utvořený sociální systém jsou

jedny z příčin nízké emigrace z Kostariky. Mezi priority řadí nynější prezident Oscar Arias zlepšení kvality vzdělávání a snížení ukazatele chudoby. 23,9 % obyvatel žije pod hranicí chudoby, 6,6 % v extrémní chudobě (Mason, 2006: 1). Tzv. *Národní plán rozvoje (Plan Nacional de Desarrollo – PND)* dále zahrnuje zlepšení infrastruktury země, tvorbu pracovních příležitostí, odstranění improvizovaných příbytků v chudinských čtvrtích, boj s korupcí a alarmujícím nárůstem kriminality, a prosazení CAFTA, kterou Kostarika jako jediná země regionu neratifikovala. Kostarický lid rozhodne v referendu, které je naplánováno na srpen 2007. CAFTA zalarmovala antiglobalizační hnutí po celé zemi. Obavy se týkají především exportních artiklů země, tedy kávy a banánů, které by se střetly s konkurencí ostatních středoamerických zemí, jejichž pracovní síla je výrazně levnější. (dle BussinessInfo, 2007: 20-27; Eltringham, 2005: 613-616; La Nación, nedatováno).

Guatemala

Vláda Alfonsa Portilla (2000-2004) byla poznamenána korupčními aférami, které neúnosně zadlužily státní kasu. Aktuální prezident Oscar José Rafael Berger převzal zemi na pokraji zhroutil. 16 % populace žije pod spodním limitem chudoby, které dominuje vysoká dětská úmrtnost, negramotnost a naprostá sociální degradace původního obyvatelstva. 60 % národa žije pod hranicí chudoby a další velká část na hranici, či těsně nad hranicí chudoby (BussinessInfo, 2006b: 10). Hlavním cílem vlády je řešit zoufalou bezpečnostní situaci (zločinecké organizace, bývalá vojenská elita, drogové mafie a městské gangy) a dovést zemi k prosperitě především prostřednictvím zahraničních investic. Nejdůležitější zahraniční aktivitu Guatemaly představovaly v minulých letech kroky směřující k realizaci CAFTA, která byla podepsána v prosinci 2003. Guatemala spoléhá na oboustranně dobré diplomatické i ekonomické vztahy s Mexikem. Vede ji k tomu nejen shodná hospodářská i politická orientace obou zemí na USA, ale např. i ochota Mexika napomáhat svými přímými investicemi rozvoji regionu a hlavním hospodářským sektorům. S Mexikem koordinují středoamerické státy mimo jiné také svou migrační politiku ve vztahu k USA. (dle Eltringham, 2005: 146-154).

Honduras

Podle HDP na obyvatele se však Honduras řadí mezi nejchudší země Latinské Ameriky po Haiti a Nikaragui. V zemi žije cca 77 % obyvatel na hranici chudoby, na venkově dosahuje tento ukazatel až 80 %. Celkem 45 % obyvatel žije v extrémní chudobě. Nezaměstnanost dosahuje až 30 %. Počínající úspěšný rozvoj honduraské ekonomiky zastavil hurikán Mitch. Zemědělství, průmysl, obchod a turistický ruch se podílí 50 % na tvorbě HDP. Průmyslový rozvoj byl omezený a historicky byla ekonomika silně závislá na exportu banánů a kávy. Příjmy z exportu sektoru zvaném *maquilas*, montážních závodů zejména v textilním průmyslu, se dostaly na druhé místo remittance²³ jakožto hlavního zdroje deviz. MMF schválil pro Honduras finanční pomoc na boj s chudobou. Honduras také získal přístup k výhodám vyplývajícím ze zapojení do Iniciativy vysoce zadlužených rozvojových zemí (HIPC) v roce 2000. Zahraniční dluh Hondurasu dosahuje cca 5 mld. USD. (BusinessInfo, 2006c: 20-21)

Nikaragua

Nikaragua je druhou nejchudší zemí amerického kontinentu. Zůstává zemědělskou zemí s malou výrobní základnou. Transformace centrálně řízené ekonomiky na tržně orientovanou započala po demokratizačních změnách v roce 1990. Však zásah hurikánu Mitch uvrhl zemi do ještě větší chudoby. Rekonstrukce po hurikánu probíhala prakticky až do roku 2002 a její náklady z převážné části financovalo mezinárodní společenství z rozvojové pomoci. Prezident Arnold Alemán (1996-2001) je spojen s korupcí, praním špinavých peněz a zpronevěrou státních prostředků ve výši 100 milionů dolarů. Časopis Newsweek ho zařadil mezi nejkorumpovanější osobnosti světa. V roce 2003 byl odsouzen ke 20-ti letům vězení. Prezident Enrique Bolaños vyhlásil tzv. *Národní plán rozvoje (Plan Nacional de Desarrollo - PND)*. Došlo ke snížení zahraničního zadlužení (v lednu 2004 byla Nikaragua začleněna do HIPC). (dle Eltringham, 2005: 513-515; BusinessInfo, 2005a: 18-19) Aktuální prezident Daniel Ortega, sandinovský lídr, který byl po revoluci 11 let u moci, vyhrál opět volby v roce 2006. Slíbil ekonomickou stabilitu, strukturální změny týkající se vzdělání a zdravotnictví a zlepšení životních podmínek 80 % obyvatel, kteří žijí pod hranicí chudoby. (BBC, 2007)

²³ Finanční příspěvky zaslané migrantem ze zahraničí do zemí původu, více kapitola 5.4.1.

Salvador

Salvador je nejvíce industrializovanou zemí ve Střední Americe. Od roku 2001 je jeho ekonomika dolarizována. Stal se tak 3. latinskoamerickou zemí společně s Ekvádorem a Panamou, která se zbavila své vlastní měny a dala přednost ekonomice výrazně orientované na USA. Obnova země zjizvené občanskou válkou je pomalý proces poznamenaný též stoupající nezaměstnaností a černým obchodem se zbraněmi. To vše provází rostoucí kriminalita a násilí ve společnosti. Situaci v zemi, kde téměř třetina populace musí vyjít s příjmem necelého dolaru denně, ještě zhoršily živelné katastrofy. Avšak ekonomika v posledním desetiletí zaznamenala rozvoj. Byla transformována ze zemědělské orientace, ve které dominovala zejména káva, na ekonomiku založenou na sektoru služeb, ve kterém hrají významnou roli maquilas, obchod a finanční služby. Remitence představují 16 % HDP Salvadoru. Aktuální prezident Antonio Elías Saca se pustil do reforem všech sektorů a pokračoval v kladení důrazu na rozvoj vztahů s USA a výhod plynoucích z CAFTA. (BusinessInfo, 2005b: 23-24; Davy, 2006)

5.3. Charakteristika středoamerické migrace

5.3.1. Migrační proudy

Během 20. století se Střední Amerika proměnila v region zdrojový, tranzitní a cílový, ale i v teritorium návratu mezinárodních migrantů.

Migrační proudy se rozdělují do 3 hlavních skupin: migrace vnitřní, neboli v rámci země; migrace v rámci regionu a migrace mimo region. Přehled je uveden v Tabulce 4. Je velmi náročné určit přesnou periodizaci jednotlivých migračních proudů, obzvláště v posledních letech, kdy dochází k různým kombinacím migrací a jejich multiplicitě.

Tabulka 4: Charakteristika středoamerické migrace v druhé pol. 20. stol.

Migrační proudy		Příčiny	Migrující osoby
1.	Vnitřní migrace	- politické (politické konflikty, vojenské represe) - ekonomické (zemědělská kolonizace, modernizace)	- političtí uprchlíci - IDPs - ekonomičtí migranti (legální i nelegální)
2.	Migrace v rámci regionu	- politické (občanské války, represe) - ekonomické (dočasná práce v zemědělství)	- političtí uprchlíci - IDPs - ekonomičtí migranti (legální i nelegální)
3.	Migrace mimo region	- ekonomické (krize a strukturální úpravy)	- ekonomičtí migranti (legální i nelegální)

Upraveno autorkou dle zdroje: Cortés, 2003: 32

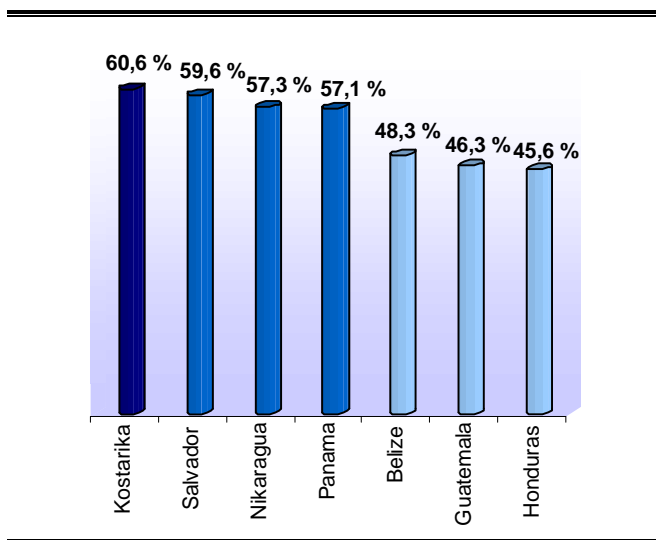
5.3.1.1. Vnitřní migrace: migrační proud venkov – město

Migrační pohyby z venkovských oblastí do měst nejsou v tomto regionu novým fenoménem. Tento druh migrace začal s industrializací od 2. pol. 20. století. Od roku 1995 se v některých zemích podíl městské populace zvýšil o 10 %. Morales (2002b: 20) ve své publikaci uvádí pojem „*descampesinización*“ neboli depopulace středoamerického venkova. Vyjadřuje poměšřování venkovské populace a též se hovoří o *metropolizaci migrace*. UNDP předvídá výrazný vzrůst městské populace v každé středoamerické zemi do roku 2015. Očekává se, že městská populace Kostariky, Salvadoru, Nikaragui a Panamy se zvýší na dvě třetiny ze svého celkového počtu. Převahovat bude městská populace Guatemaly, Hondurasu (9 % růst pro obě země) a Belize (4 % růst). Aktuální podíl městské populace udává Graf 4. Velkým problémům s absorpcí nově přichozích již čelí města Guatemala City, San Salvador, Belmopan, Belize

City, *Velká metropolitní oblast (Gran Area Metropolitana – GAM)* hlavního města Kostariky San José.

Dalším jevem, který charakterizuje region, je růst středně velkých měst. Příkladem může být Nikaragua, kde politická a socioekonomická situace způsobila rychlý růst míry urbanizace Managui a dalších středně velkých měst.

Graf 4: Podíl městské populace v zemích Střední Ameriky



Upravenou autorkou dle zdroje: UN, 2004

Důvody, které přivádí venkovské obyvatelstvo do měst, jsou mnohé: a) nedostatek pracovních příležitostí ve venkovských oblastech; b) nízká výdělečnost v zemědělství tradičních plodin; c) lépe placená práce ve městech ve službách, turismu, stavebnictví a maquilách; d) environmentální degradace a přírodní katastrofy; e) lékařská péče; f) možnost vzdělání, především sekundárního; g) remittance, díky kterým příbuzní mohou odejít do měst za lepším bydlením a přístupem ke službách; h) postupná migrace (step migration), kdy se migranti přesouvají nejdříve do měst, poté za hranice (dle Mahler, 2006; Morales, 2002b: 34-38).

5.3.1.2. Migrace v rámci regionu

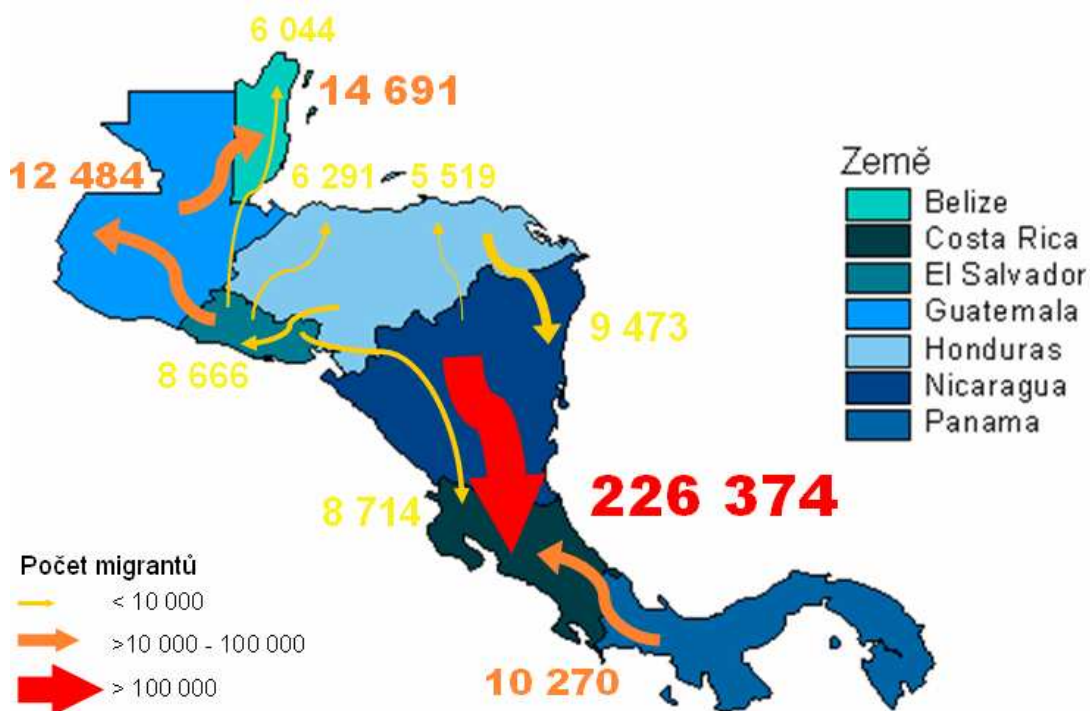
O tomto typu migrace existují poměrně odlišné statistiky. Proto byl v roce 2001 zaveden systém SIEMCA, který by měl utvářet věrohodná data.

Kladné saldo migrace stále vykazuje Belize a Kostarika. V Belize imigranti tvoří 14,7 % populace a dvojnásobný růst imigrantů se týká Kostariky, kde se jejich podíl vyšplhal téměř na 8 %, neboli 300 tisíc obyvatel, z nichž 76 % zastupují Nikaragujci. Tyto údaje jsou však oficiální a velmi nepravděpodobné. Neoficiální, zcela evidentní údaje hovoří až o 1 milionu nelegálních Nigaragujců²⁴.

Původ imigrantů je v každé zemi jiný: v Belize 43 % tvoří Guatemalci (zejména indiánské obyvatelstvo), 18 % Salvadorci a 14 % Hondurané. Panama je receptorem mimoregionálních migrantů, většinou z Kolumbie. (IOM, 2003)

Mapa 1 zachycuje všechny soudobé migrační proudy v regionu. Oficiální statistická data jsou uvedena v tabulce v Příloze 2.

Mapa 1: Hlavní migrační proudy v rámci regionu Střední Ameriky



Upraveno autorkou dle zdroje: A-Foundation, 2006b

²⁴ Více kapitola 6.1.

5.3.1.2.1. Hraniční migrace

Hraniční migrační proudy jsou spojeny s **temporálními či sezónními pracemi v zemědělství**, které mají dlouholetou tradici. V posledních letech se však poptávka po sezónních pracovnících neboli nádenících, tzv. *jornaleros*, zvyšuje. Důvodem je nedostatek pracovní síly v oblastech sklizně. Místní dávají přednost práci v ostatních sektorech (služby, stavebnictví) s jistotou vyšších výdělků. Tato dynamika pohybu se týká především venkovské populace migrující během určitých ročních období na sklizně cukrové třtiny, bavlny, banánů, citrusů a kávy do sousedních zemí. Morales (2002b: 24) vytyčil čtyři nejhlavnější migrační sezónní proudy:

- Guatemala (zejména původní indiánská populace) → Belize
- Salvador → Guatemala
- Panama (zejména původní indiánská populace) → Kostarika
- Nikaragua → Kostarika

Odhaduje se, že například kultivace kávy v regionu zaměstnává temporálně 1,6 milionů osob, neboli čtvrtinu ekonomicky aktivní venkovské populace. Sběrači kávy, tzv. *pizcadores*, si vydělají 7,6 USD/den v Kostarice, 3,6 v Guatemale, 3,2 v Hondurasu, 2,3 v Nikaragui. Pracovní podmínky na plantážích jsou mnohdy nelidské: nízké mzdy, hromadné promiskuitní bydlení bez elektřiny a se špatným přístupem k pitné vodě. (Navarro, 2004: 5)

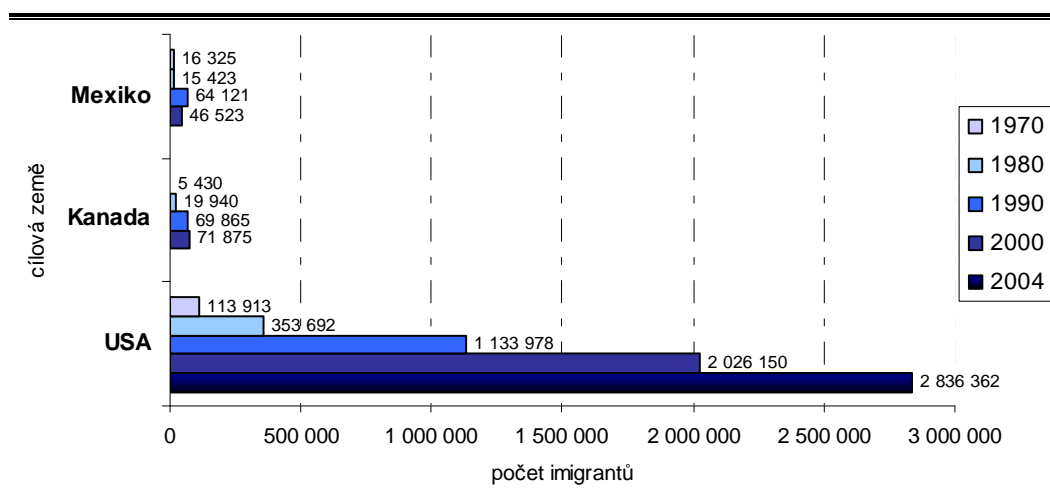
Informace, které by kvantitativně vyjádřily sezónní migraci, jsou nedostačující či neexistují. Ale jsou prokázány důkazy o tom, že mnozí migrují i několikrát ročně nebo v zemi zůstávají celý rok a pohybují se mezi sklizněmi různých plodin nebo zemědělskou prací kombinují s jinými aktivitami, obzvláště neformálního sektoru nebo se do svých zemí už nevrací a pobývají v zemi nelegálně. Zde je nutné podotknout, že migranti-sezónní pracovníci, jakožto levná pracovní síla, do země vstupují jak nelegálně, tak i na základě zvacího dopisu či temporální smlouvy předem vystavené vlastníkem dané plantáže. Přicházejí i celé skupiny (tzv. *kolektivní migrace*²⁵). Většinu tvoří muži, ale vysoké procento vykazují i ženy a děti, které je na cestě nejen doprovázejí, ale v místě i pracují. Práce nezletilých dětí je další stinnou stránkou migrace. (Morales, 2002b: 23-31, Navarro, 2004: 2)

²⁵ Pojem vysvětlen v části Terminologický slovník.

5.3.1.3. Migrace mimo region

USA jsou hlavním receptorem migrantů ze Střední Ameriky, v podstatně menší míře Kanada. Mexiko hraje roli tranzitní země, je tedy dějištěm postupné migrace, která pokračuje dále na sever, do USA. V Grafu 5 jsou uvedeny hlavní cíle migrace a počty imigrantů.

Graf 5: Počet imigrantů Střední Ameriky v Mexiku, Kanadě a USA v období 1970 – 2004



Upravenou autorkou dle zdroje: Mahler, 2006; IOM, 2003

5.3.1.3.1. Emigrace do Mexika

Mexiko zažívá migraci ve všech třech podobách – jako zdrojová, tranzitní i cílová země.

V 80. letech byl jih Mexika cílem Guatemalských uprchlíků.

Stále aktuální je tradiční migrační proud sezónního charakteru. Mexické Ministerstvo zahraničí udává 50 tisíc Guatemalců, kteří cestují každoročně do regionu Soconusco v mexickém státě Chiapas na sklizeň kávy či ovoce. (Smith, 2006)

Pro Středoameričany je Mexiko především zemí tranzitní. Jeude (2005: 18) nazývá tento stát „filtrem“, který každoročně zadrží až 200 tisíc osob pocházející ze Střední Ameriky mířící do USA. Tento tok je primárně veden do tzv. tranzitních mexických hraničních měst (Tijuana, Mexicali, Ciudad Juarez a Matamoros) (UN-Habitat, 2004).

Přesné statistiky je velmi těžké nalézt. Odhadované počty migrantů Střední Ameriky žijící v Mexiku udává tabulka – Příloha 3.

5.3.1.3.2. Emigrace do Kanady a USA

Kanada navýšila kvótu přijímání uprchlíků z Latinské Ameriky ze 2 tisíc v roce 1981 na 25 tisíc v roce 1984; dvě třetiny víz byly uděleny Středoameričanům, zejména Salvadorcům, Guatemalcům a Nikaragujcům, a byly zastaveny jejich deportace. Ke konci 80. let Kanada přeorganizovala imigrační systém a udělila azyl 77 % Salvadorců (na rozdíl od 2 % ze strany USA). Později, především po událostech 11. září 2001, Kanada na nátlak USA kvóty zpřísnila. V posledních letech se počet příchozích Středoameričanů do Kanady snížil. Nejnovější údaj hovoří o necelých 72 tisících (viz tabulka v Příloze 4). Kanada je též zemí, která otevřela své hranice vysoce kvalifikovaným migrantům, což se týká obzvláště migrantů z Karibské oblasti, kde dochází k tzv. úniku mozků. (Mahler, 2006)

Situace imigrace v **USA** je mnohem dynamičtější. Hispánská populace, tzv. *latinos*, je největší etnickou menšinou v USA. V období 1980-2005 se její počet ztrojnásobil, z 15 milionů na 42,7 milionů (počítáno i s těmi, kteří se v USA narodili) (Karp, 2006; Torres, 2005). Mexičtí přistěhovalci tvoří 11 miliónů a dle INS více než polovina jich pobývá v USA nelegálně. Celkový počet Mexičanů je 28 milionů (počítáno i s těmi, kteří se v USA narodili). (MPI, 2007). Pozornost USA je spíše věnována migraci z Mexika než ze zemí Střední Ameriky. UNPD například zahrnuje Mexiko jako součást regionu Střední Ameriky. INS se ale snaží statistiky oddělovat z důvodu odlišné imigrační politiky (Davy, 2006).

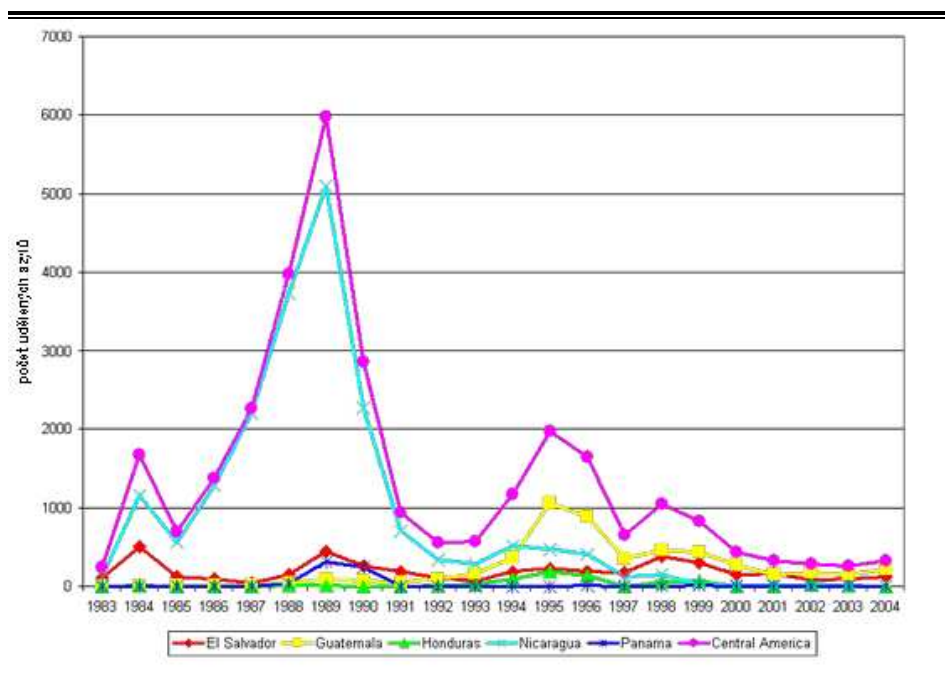
V 70. letech se počet populace narozené ve Střední Americe a žijící v USA ztrojnásobil a opět téměř ztrojnásobil během 80. let. Příčinou byly občanské války v kombinaci s ekonomickou situací. Roku 1986 nový imigrační zákon (*Immigration Reform and Control Act (IRCA)*) udělil *trvalý legální pobyt (legal permanent resident – LPR)* nelegálním migrantům, dle INS až 200 tisícům (146 tisícům Salvadorců). Tato nová populace byla oprávněna k tzv. *sjednocení rodiny*²⁶. Tudiž 90. léta byly ovlivněny příchodem tisíců rodinných příslušníků. Následné přírodní katastrofy byly dalším důvodem k migraci do USA. V roce 1997 prezident Bill Clinton podepsal *Zákon o pomoci Nikaragui a zemím Střední Ameriky (Nicaraguan and Central American Relief Act – NACARA)*, speciální legalizační program poskytující jisté imigrační výhody a pomoc Nikaragujcům, Salvadorcům a Guatemalcům. Doba, která musí být splněna k získání legálního trvalého pobytu, byla snížena z 10 na 7. NACARA též garantuje

²⁶ Viz Terminologický slovník.

LPR Nikaragujcům žijící se svými rodinami od roku 1995 v USA. Později se určitých výhod k získání LPR dočkali i Salvadorci a Guatemalci. (McBride, 1999)

Graf 6 udává počet udělených azylů osobám pocházející ze Střední Ameriky. Křivka Nikaraguy je důkazem preference ze strany USA. Tabulka v Příloze 5 udává počet Středoameričanů žijících v USA v období 1970 - 2004.

Graf 6: Počet udělených azylů v USA v období 1983 - 2004



Zdroj: Davy, 2006 (INS: Yearbook of Immigration Statistics, 1983-2004)

Aktuální migrace v číslech (Davy, 2006):

- V roce 2000 žily v USA 2 miliony Středoameričanů. Za posledních 10 let se jejich počet zdvojnásobil.
- Dle dat US Census Bureau z roku 2005 nelegálních přistěhovalců ze Střední Ameriky je 1,3 milionu.
- 21 % populace Belize a 13 % populace Salvadoru se nachází v USA.
- Salvador vykazuje největší vzrůst počtu svých emigrantů. V roce 2004 jejich počet dosáhl již přes milion. Tvoří 40 % z celkového počtu Středoameričanů v USA.
- Nejvíce Středoameričanů žije ve státech Kalifornie, Florida, New York, Texas a New Jersey.

5.4. Důsledky migrace obyvatel Střední Ameriky

5.4.1. Ekonomické

Manuel Orozco²⁷ (2003; 2005) hovoří o čím dál větší konektivitě mezi diasporami²⁸ a zeměmi původu, o tzv. *transnacionální migraci*, a též o tzv. *4T* ekonomických elementech, (*turismus, telekomunikace, transport (doprava) a transakce remitencí*), které otevírají celou řadu možností v obchodu a investování. Orozco vypracoval studii na základě výzkumu prováděného v USA, kde byli dotazováni migranti ze Střední Ameriky, z které vyplynuly následující ekonomické důsledky migrace:

▪ Cestovní ruch a doprava

Migranti žijící v cizině, jsou primárním zdrojem cestovního ruchu v Hondurasu, Nikaragui a Salvadoru. Např. 40 % turistů v Salvadoru tvoří právě Salvadorci, kteří navštěvují své příbuzné. Průměrná doba pobytu jsou dva týdny a denně utratí až 50 USD. Důsledkem tohoto jevu je vznik nových cestovních kanceláří nabízející různé cestovní balíčky či intenzifikace dopravy, především letů mezi zdrojovou a cílovou zemí. Např. Nikaragujci cestují často z Miami, kde žije 40 % všech Nikaragujců žijících v USA.

▪ Telekomunikace

Technologický rozvoj (mobilní telefon, internet) a výhody telekomunikačních společností dovolují komunikaci mezi diasporami a zeměmi původu. Více než 60 % Středoameričanů telefonuje nejméně jednou týdně (30 min/týden). Náklady výrazně snižuje internet a komunikační programy (např. Skype, Messenger). Návštěvnost internetových kaváren je velmi vysoká. Telefonní hovorna, tzv. *locutorio*, je nejběžnější, nejdostupnější a snad i nejlevnější způsob spojení s domovem.

▪ Obchod

Dalším typickým rysem současné migrace je spotřeba produktů pocházejících ze zemí původu, tzv. *nostalgický obchod*. Je formou udržování kulturních tradic a podporování mezinárodního obchodu, produkce a konkurenceschopnosti výrobců v původních zemích.

²⁷ Vedoucí projektu: Remitence a rozvoj venkova, ředitel sekce Střední Ameriky a Karibské oblasti na Institutu zahraničních služeb v USA a výzkumný pracovník Institutu pro výzkum mezinárodní migrace na Georgetown University.

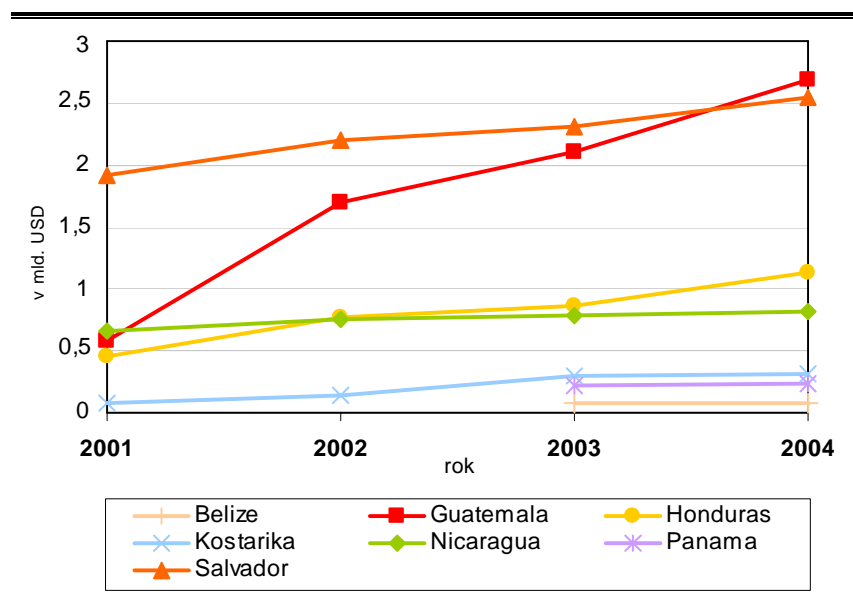
²⁸ Viz Terminologický slovník.

▪ Remittance

Oficiálně registrované remittance, neboli finanční příspěvky od migranta ze zahraničí rodinám v zemi původu, dosáhly ve světě 268 miliard USD v roce 2006 (počítány i rozvinuté země). Z této částky rozvojové země obdržely 199 miliard USD. (WB, 2006) Z regionální perspektivy, zaslání remitencí přináší největší užitek (v absolutních číslech) Latinské Americe a Karibské oblasti (LAC). Tento trend ale významně vzrůstá v malých zemích Střední Ameriky.

Dle odhadů IADB středoamerický region obdržel 7,8 miliard USD v roce 2004, což představuje 17 % nárůst v porovnání s rokem 2003. Tyto toky peněz jsou směřovány především z USA, v menších částkách z Mexika do Guatemaly či z Kostariky do Nikaraguy. Od roku 2001 se objem remitencí ztrojnásobil v Guatemale. V roce 2004 Guatemala ze zahraničí přijala 2,7 mld. USD, čímž předstihla Salvador s 2,5 mld. USD (viz Graf 7 či tabulka v Příloze 6). Obě země představují 64 % všech remitencí zaslaných do Střední Ameriky a dostaly se na 4. a 5. pozici v LAC (po Mexiku, Brazílii a Kolumbii).

Graf 7: Zaslání remitencí do zemí Střední Ameriky v období 2001-2004 (v milionech USD)



Upraveno autorkou dle zdroje: Agunias, 2006 (dle CEPAL, IADB, IMF)

Průměrný plat migranta v USA je 21 tisíc USD za rok, z kterého posílají měsíčně 150-300 USD. Dle IADB pouze 2 z 10 Středoameričanů má založený bankovní účet. Remittance, tzv. *migradolarity*²⁹, zasílají především přes operátory peněžních transakcí (*Money Transfer Operators – MTOs*) jako např. nejvíce užívaný Western Union. Nevýhodou jsou ale poplatky za převod či nepříznivý převod kurzu ve směnárnách. V tomto aspektu má výhodu Salvador, jehož ekonomika je dolarizována. (Orozco, 2003: 6) Objem zaslaných prostředků skrz neformální mechanismy či migrační sítě není identifikován ani započítán do statistik, ale je zřejmé, že dosahuje významných čísel.

Důležitost remitencí v ekonomikách zemí Střední Ameriky dokazuje jejich podíl na tvorbě HDP, například v Nikaragui tvoří téměř 18 % HDP, pro srovnání v Salvadoru 16 %, Hondurasu 15 %, Guatemale 10 %. Ve většině zemí remittance převyšují i přímé zahraniční investice (PZI), oficiální rozvojovou pomoc (ODA) či příjmy z cestovního ruchu. Za povšimnutí stojí Guatemala, kde remittance jsou 21 krát vyšší než PZI a 30 krát vyšší než ODA. (Agunias, 2006) Kompletní porovnání je k dispozici v tabulce – příloze 7. Remittance dále převyšují příjmy z některých tradičních produktů, jako např. káva v Guatemale, Salvadoru a Nikaragui, či banány v Hondurasu. Dle Orozca (2005) dominance remitencí nad tradičními exportními příjmy signalizuje, že středoamerické země se přeměňují z agroexportních ekonomik na transnacionálně integrované domácnosti exportující hlavně pracovní sílu do USA.

I když objem a význam remitencí pro země Střední Ameriky se zvyšuje, jejich dopad na rozvoj je k zamyšlení. Přijímaná částka se obvykle utratí za základní potřeby, lékařskou péči a vzdělání, čímž přispívá ke snížení k chudoby. „*Remittance jsou jedním z důležitých východisek z extrémní chudoby pro velkou část osob,*“ řekl François Bourguignon, vedoucí ekonom Světové banky (A-Foundation, 2006b). Pravdivost tohoto tvrzení potvrzuje příklad dvou obcí v Salvadoru (viz Tabulka 5). Dle dat z roku 2004 Concepción de Oriente je obcí s nejvyšším procentem domácností, které dostávají remittance; Santa Catarina Masahuat je naopak nejméně ovlivněna mezinárodní migrací a míra chudoby je téměř dvakrát vyšší než v prvně zmíněné obci. (Andrade-Eekhoff, 2006)

²⁹ Běžně používaný termín v USA a Latinské Americe.

Tabulka 5: Porovnání remitencí a chudoby ve dvou obcích v Salvadoru, 2004

Remitence a chudoba	Obec	
	Santa Catarina	Concepción
Domácnosti přijímající remitence (%)	0,6	63,0
Chudoba (%)	74,5	39,1

Zdroj: Andrade-Eekhoff, 2006

Na druhou stranu bylo prokázáno, že produktivita a výdělky imigrantů jsou silou, která řeší jen aktuální situaci osob a ke zlepšování životní úrovně je nutný jejich pravidelný přísun. Jen malá část peněz putuje do investic a tvorby nových pracovních míst, tudíž remitence nevedou k dlouhodobému ekonomickému růstu, ale naopak k pasivní a nebezpečné závislosti.

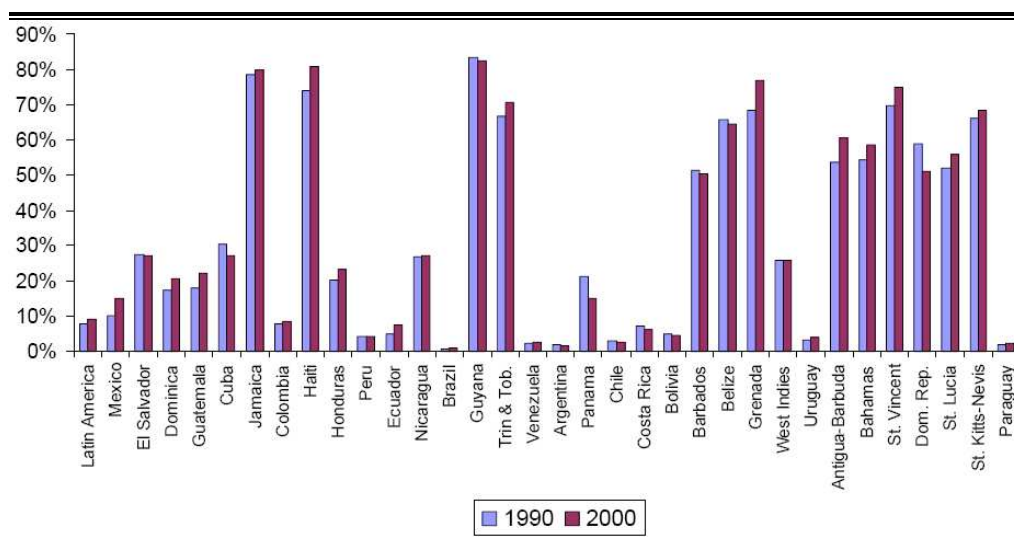
Naproti remitencím rodinného charakteru existují tzv. *kolektivní remitence*. V cílových zemích díky iniciativě migrantů vznikly nadace (*home town associations*), které pomocí příspěvků (1 % ze všech remitencí) financují rozvojové projekty v regionech či komunitách v zemích původu. Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj odhaduje, že v budoucnu by jejich přínos mohl dosáhnout 3 až 5 %. (Aguinas, 2006)

5.4.2. Sociální a ostatní důsledky migrace

▪ Brain-drain a zpětná migrace

Migrace není záležitostí jen těch nejhudších a méně vzdělaných. Výjimkou jsou sezónní pracovníci, kteří vykazují nejnižší stupně vzdělání. V případě Panamy, Belize a Kostariky se jedná spíše o migraci osob se středoškolským či univerzitním titulem, tedy o **brain-drain** neboli *odliv mozků*. Ekonomové, lékaři či kvalifikovaní profesionálové technologicky vyspělých odvětví, tzv. high-tech sektorů, se stali důležitým aspektem „bohatství národů“ a předním cílem zájmů imigračních politik vyvinutých zemí. V zemích původu tak brain-drain vyvolává negativní důsledky jako ztrátu inteligence, která by přispěla rozvoji, ztrátu investic vložených do jejich vzdělání či obecně nenahraditelnost této pracovní síly. Brain-drain ze Střední Ameriky se týká především odchodu do USA. V porovnání se zeměmi Karibské oblasti, která zažívá éru brain-drain, kromě Belize (viz. Graf 8) region Střední Ameriky vykazuje nižší počet profesionálů v USA (Özden, 2006: 7; Pellegrino, 2001: 112-116).

Graf 8: Brain-drain: procento vysokoškolských pracovníků v USA (srovnání roků 1990 a 2000)



Zdroj: Özden, 2006: 15

Protipólem brain-drain je **zpětná migrace** neboli návrat do místa původního pobytu, která je pro zemi přínosem. Migranti, kteří v zahraničí získali vzdělání nebo pracovní praxi, svými zkušenostmi a dovednostmi mohou pomoci rozvoji země. (UNHCR, 2006: 13)

Drbohlav (2003) uvedl, že migrace má tzv. sebezáchovnou tendenci. Osoba, která jednou migruje a vrací se zpět, není již tou osobou, jíž byla před migrací. Výsledkem tohoto nového

poznání je nový „*lidský kapitál*“, díky němuž se cena a risk dalších migračních pohybů snižují, zatímco potenciální zisky narůstají. Mimo jiné zdůrazňuje i pravděpodobnost opakování migrace v budoucnu.

▪ **Multikulturní, etnické a lingvistické důsledky**

Příchod migrantů vytváří tzv. **multikulturní společnosti**. Např. v Belize se díky imigraci změnilo etnické složení. Etnografickou strukturu země tvoří Mayové, kreolové, mesticové a Garífunové neboli Karibové. Belize je oficiálně nakloněno imigraci a pomáhá při integraci, ale příchozí jsou někdy terčem **rasové intolerance** a napětí. Hovoří se o nich jako o „cizincích“ a přičítá se jim nárůst kriminality (Morales, 2002b: 29, Eltringham, 2005: 56). Imigranti udržují své zvyky a svou etnickou identitu, což vyvolává nevoli v přijímající společnosti. V USA je tato **xenofobie** spjatá s odporem proti hispánských přistěhovalcům, v Kostarice proti Nikaragujcům³⁰. Rasová diskriminace se týká též původní indiánské populace např. Guatemaly. Bezbrannost či frustrace přistěhovalců jsou dalšími důsledky migrace (z psychologického hlediska).

Díky absenci **jazykové bariéry** se Belizané snadno zapojují do společnosti, narozdíl od ostatních španělsky mluvících migrantů, kteří se potýkají s jazykovými problémy. V USA dochází k tzv. *pošpanělštině angličtiny*. Kombinací těchto dvou jazyků vzniká neoficiální řeč, tzv. *Spanglish*, kterou hovoří miliony lidí pocházející z Latinské Ameriky. (Mahler, 2006).

▪ **Práce**

Migranti po vstupu do země přijímají práce, které jsou špatně ohodnocené a mnohdy i pod jejich úroveň co se vzdělání týče. Jsou vystaveni zneužívání v počtu pracovních hodin, nemají přístup k základním sociálním službám (zejména nelegální přistěhovalci) a bydlí v neadekvátních podmínkách (UNDP, 2006: 9-10).

▪ **Obydlí**

Střední Amerika je jedním z nejméně urbanizovaných regionů ve světovém kontextu, ale vykazuje vysoký výskyt **slumů**, 42,4 % (UN-Habitat). Ve většině zemí vznikají tzv. imigrantská ghetta na perifériích měst. Např. některá předměstí San José³⁰ v Kostarice připomínají spíše nikaragujskou Managuu nebo několik čtvrtí Los Angeles, New Yorku a dalších měst USA si se proměnila v Guatemala City nebo San Salvador. (Mahler, 2006)

³⁰ Více kapitola 6.1.

6. PŘÍPADOVÁ STUDIE: KOSTARIKA

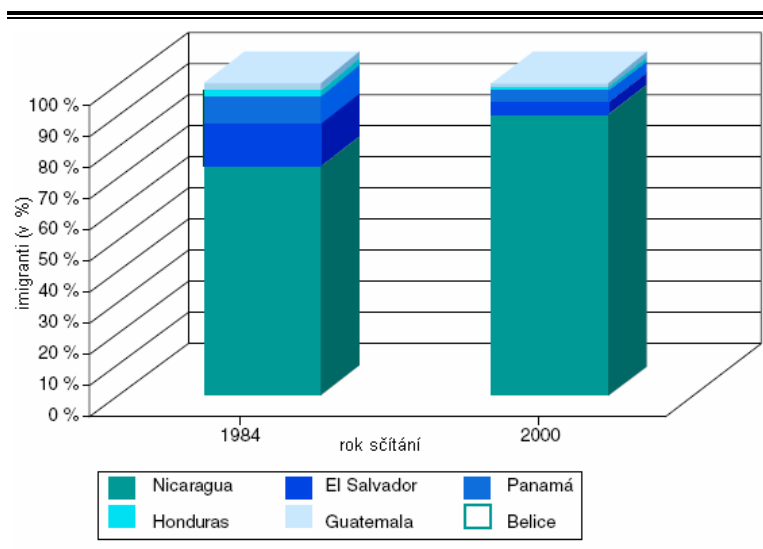
Kostarika se rozkládá na ploše, 51 100 km². Na severu sousedí s Nikaraguou, na jihovýchodě s Panamou. Západní pobřeží omývá Atlantský oceán a východní Karibské moře. Dle posledního sčítání v roce 2000 v zemi žije 3,8 milionů obyvatel. (Ramírez, 2002: 54)

Jakožto nejstabilnější a nejrozvinutější země regionu byla Kostarika vždy jedním z hlavních receptorů migrantů a uprchlíků. *“Území Kostariky se stane azylem pro všechny, kteří jsou ohroženi v místě původu,”* říká kostarická konstituce a též princip non-refoulement³¹. Tisíce Salvadorců a Nikaragujců hledaly v Kostarice refugium během 80. let, kdy jejich země zmítaly nepokoje. Migrační vlny od 90. let pokračovaly dál a ještě s větší intenzitou. Důvody k migraci politického charakteru byly vystřídaný ale výhradně socio-ekonomickými.

Od roku 1984 do roku 2000, kdy proběhly sčítání, se počet migrantů ztrojnásobil. Nejposlednější informace hovoří o téměř 300 tisících přistěhovalcích, což odpovídá 8 % z celkové populace. (Ramírez, 2002: 58-59).

Největší podíl na imigraci v Kostarice mají Nikaragujci, kteří tvoří 76,4 % z celkového počtu imigrantů (viz Graf 9). Problematika tohoto nejvýraznějšího migračního proudu je rozebrána v následující subkapitole.

Graf 9: Kostarika: procentuální zastoupení imigrantů z jejich celkového počtu



Zdroj: Ramírez, 2002: 60

³¹ viz Terminologický slovník

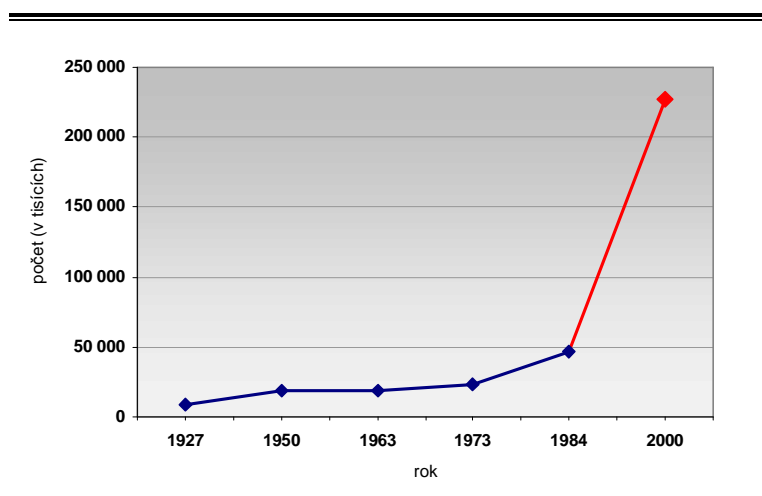
6.1. Migrační proud z Nikaraguy do Kostariky

Historický původ těchto migračních toků je v sezónní práci v oblasti zemědělství. V první polovině 20. století tisíce pracovníků odcházely na plantáže banánů, později kávy a ostatních exportních plodin. Tyto pracovní migrace byly v 80. letech nahrazeny politickými uprchlíky a nelegálními migranty. V období 1989-1991 bylo repatriováno zpět téměř 70 tisíc uprchlíků. Status uprchlíka byl udělen 46 tisícům Nikaragujců.

Dle INEC 78 % Nikaragujců emigrovalo do Kostariky v 90. letech. V roce 1998 se prezidenti obou zemí dohodli na amnestii 155 tisíců osob, kteří uprchli z důvodu přírodní katastrofy - hurikánu Mitch, a na regulaci jejich dokumentů. (Morales, 2006: 32)

V období dvou sčítání obyvatel 1984-2000 se počet migrantů nikaragujského původu téměř zpětinásobil (viz Graf 10 či tabulka v Příloze 8) a dosáhl více než 226 tisíc, tedy 6 % celkové populace Kostariky (Mahler, 2006). Současná migrace je hlavně pracovní či existenční migrace, kdy lidé utíkají od extrémní chudoby.

Graf 10: Vývoj počtu emigrantů z Nikaragui do Kostariky v období 1927-2000



Upraveno autorkou dle zdroje: Castro-Valverde, 2006: 5

Přechod hranice v los Chiles a problém nelegální migrace

Muži, ženy a děti, kteří mají namířeno do Kostariky, podnikají dlouhou a velmi náročnou trasu. Ve strachu, že budou chyceni hraniční policií, se přes den ukrývají a v noci procházejí pralesem. Třídenní cesta vede k řece San Juan, která tvoří hranici. Tu překonávají tzv. „mokře“ (mojado), tzn. *bez papírů*. U břehu už čekají převozníci, kteří za poplatek migranty dovezou ke druhému stanovišti, kam připlouvá další člun. Nechá je na opuštěném místě již na druhé straně řeky, kde si je bere na starosti tzv. kojot účtující si vysoké částky za konečný přechod hranice na kostarickou stranu do hraničního města Los Chiles. Cesta nejenom že je finančně nákladná, ale i nebezpečná. Ne vždy skončí úspěšně. Mnozí jsou odchyceni a vráceni do Nikaraguy. Nejdříve však musejí přečkat 1 noc ve vazbě pro zadržené nelegální migranty (viz Tabulka 6). (Jeude, 2005: 44-45)

Tabulka 6: Zkušenosti migranta

José, 29 let, nelegální migrant

José, původem z Nikaraguy, pracoval na plantáži kávy v centrální části Kostariky. Rozhodl se vrátit do Nikaraguy, aby přivedl další osoby, své kamarády. Po přeplutí řeky je však chytla hraniční policie, která je odvedla do budovy migrační policie, kde se nachází, tzv. sklep. „Je tam 5 vlhkých a špinavých komor s matracemi. Někteří museli spát i na zemi. Jediné světlo prostupovalo dírou ve stropě. Voda k pití vytékala z rozbité hadice a jídlo jsme nedostali,“ stěžoval si José na nelidské podmínky a jednání imigrační policie.

Zdroj: Jeude, 2005: 44-45

I přes zvýšení kontroly hranic nelegální přistěhovalectví je nezastavitelným fenoménem, kterému pomáhá existence migračních sítí. Neoficiální údaje hovoří až o půl milionu nelegálních imigrantů, ale poslední dobou se objevují odhady až o **1 milionu**.

Další problém představuje sezónní migrace. Celníci v době sklizně nechávají projít stovky Nikaragujců. Mnozí se už zpět nevrací.

Pracovní trh

Vyšší úroveň vzdělání zajišťuje kostarické populaci lepší pracovní podmínky v průmyslovém sektoru a ve službách. Nejtěžší a nejméně ohodnocené pracovní místa zbývají tak na levnou pracovní sílu Nikaragujců.

Třetina Nikaragujců pracuje v zemědělském sektoru. Platy na kostarických plantážích dosahují až šestinásobku ve srovnání s Nikaragou. Ale vzhledem k rozvoji ostatních sektorů, procento zemědělských pracovníků směřuje čím dál více do měst.

Kostarika se dělí dle sektorů do následujících 5 hlavních oblastí :

1. pohraniční část – zemědělství

Sever Kostariky je charakterizován pěstováním netradičních plodin, zejména ananasu, okrasných rostlin, melounů, cukrové třtiny, palmy olejně atd. Tabulka 7 obsahuje popis vlastních zkušeností jednoho z tisíců migrantů.

Tabulka 7: Zkušenosti migranta

Carlos, 34 let

Carlos žije v Kostarice již 9 let. Obdržel povolení k pobytu v roce 1999. O návratu do Nikaraguy nepřemýšlí. „Situace je tam těžká. V Kostarice za dva dny práce už si můžete koupit jídlo, v Nikaragui se musí pracovat celý týden, aby se vydělalo to samé,“ popisuje Carlos, který pracuje během doby sběru pomerančů pro ovocnářskou společnost Ticofruit zaměstnávající až 2000 sezónních pracovníků, z nichž 90 % tvoří Nikaragujci.

Zdroj: Jeude, 2003: 47

2. centrální část – plantáže kávy

V centrální části Kostariky se nachází rozsáhlé plantáže kávy, jež vyžadují početnou pracovní sílu. „Kostaričané se o sběr kávových bobů nezajímají. Kdybychom neměli Nikaragujce, všechny kávové boby by popadaly!“ řekl majitel jedné z mnoha plantáží kávy, na kterých jsou Nikaragujci hlavní pracovní silou (Fleming, 2005).

3. atlantická část – plantáže banánů

Atlantická – karibská část Kostariky je oblastí pěstování banánů. Tato plodina také klade velké požadavky na množství pracovníků (viz fotodokumentace v Příloze 13).

4. pacifická část – služby, stavebnictví

Cestovní ruch je jedním z nejdynamičtěji se rozvíjejících sektorů, zejména v západní části Kostariky. Stavební sektor zaznamenává rychlý růst právě kvůli rozvoji turismu (hotely, nákupní střediska atd.). Nabídka práce v obou sektorech je vysoká.

5. San José – služby, průmysl

Migrační toky jsou čím dál více směřovány do měst, kde je nabídka práce v průmyslové výrobě, službách a neformálním sektoru, který se týká pouličního prodeje veškerého druhu

zboží. Muži často hledají práci u bezpečností hlídací služby a ženy ve službách (hospodyně, úklid, pečovatelství, ale bohužel i sexuální služby)

Dnes je v metropolitní oblasti San José asi 25 % všech migrantů v zemi. Většina jich žije na okraji města. (Un-Habitat, 2004) Příkladem jedné z předměstských čtvrtí je Carpio.

Carpio

Na 236 km² žije 23 tisíc osob. Více než polovinu tvoří nikaragujské imigranti, čímž si Carpio získala název *Kostarická Managuita*. (Fleming, 2005) Carpio vznikla procesem neregulérního zabírání pozemků a proměnila se v chudinskou čtvrť se slumy, které se v Kostarice nazývají *tugurios* i *precario* neboli chatrče poskládané ze všech možných materiálů (viz fotodokumentace v Příloze 13) (A-Foundation, 2006a) San José je tak městem kontrastů: slumy vs. luxusní oplocené hlídané domy příslušníků vyšší třídy, u kterých hřiště, bazény, posilovny apod. nejsou žádnou výjimkou.

Carpio se potýká s problémy zdrojů pitné vody a podmínek životního prostředí. Nefunguje služba odvozu odpadků, čímž se stala tzv. odpadištěm hlavního města (A-Foundation, 2005)

Tato nechvalně proslulá část města je též jednou z nejobávanějších. Dle Nikaragujců tato pověst vznikla z důvodu anti-imigračního postoje ze strany Kostaričanů.

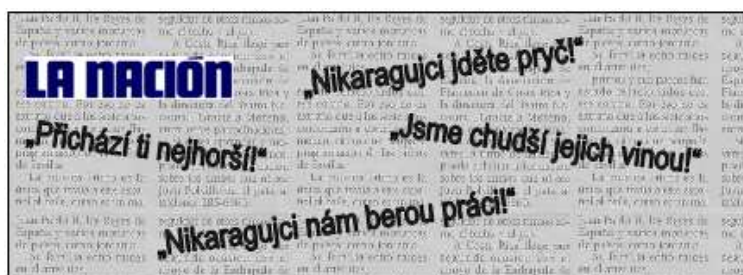
Xenofobie

Julia Fleming (2006) ve svém dokumentárním filmu o nikaragujských imigrantech vysvětluje jeden z xenofobních projevů Kostaričanů. Nikaragujec je nazýván deminutivem „*Nica*”, který má ale hanlivý rasistický podtext. Je nadávkou, která nejen napadá osobu, ale i celou kulturu a identitu.

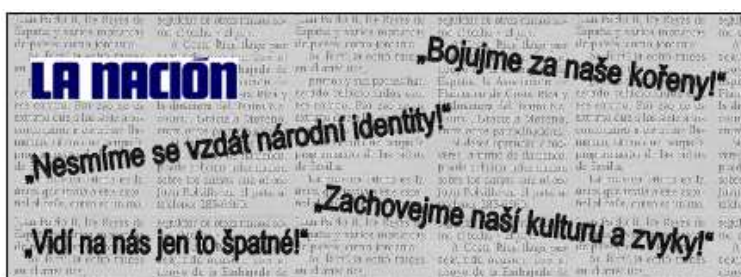
Média svými negativními zprávami vytvářejí falešný obraz o nikaragujské komunitě. Některé novinové titulky uvádějí Obrázky 1 a 2. „*Všichni věří tomu, co vidí v novinách a televizi. Novináři nás odstrčili stranou, aniž by věděli, že tady žijí pracovití lidé, kteří vstávají každý den s jediným cílem: vydělat alespoň na bochník chleba. O tom by se mělo psát, a ne zveličovat a zdůrazňovat jen to zlé či spojovat s námi veškerou kriminalitu. Pak bychom možná nebyli odmítáni a opovrhováni, když jdeme k lékaři, když jdeme po ulici nebo prostě jen když řekneme, že žijeme v Carpio,*” říká jeden z jejích obyvatelů a dodává, že místní lidé nemají

strach z pouličních gangů, ale z toho, že se jejich děti stanou oběťmi sociálního vyloučení a diskriminace. (La Nación, nedatováno)

Obrázek 1: Postoj Kostaričanů



Obrázek 2: Postoj Nikaragujců



Upraveno autorkou dle zdroje La Nación, nedatováno

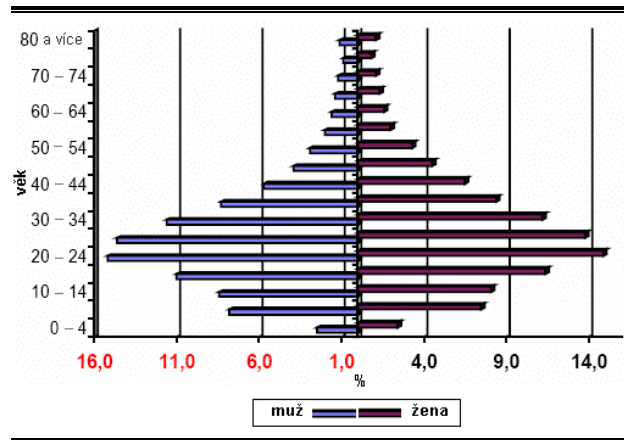
Sociální služby, vzdělání, věk, pohlaví, remitence

47 % imigrantů nemá přístup k sociálním službám. Výjimkou jsou nemocnice a kliniky, které ošetřují naléhavé případy bez rozdílu národnosti.

38 % mužů a 32 % žen nikaragujského původu nemá dokončené primární vzdělání. Základní školy přijímají děti migrantů i pokud v Kostarice pobývají nelegálně. Ovšem problém představuje získání osvědčení o ukončeném vzdělání. Též rodiče nemají možnost obdržet vládou poskytované školní poukázky na základní pomůcky a uniformy.

Věková pyramida (viz Graf 11) dokazuje malé rozdíly v zastoupení mužů a žen. Největší procento tvoří imigranti obou pohlaví v neproduktivnějším věku od 20 do 30 let, čímž se potvrzuje pracovní charakter migrace a také nový fenomén, tzv. feminizace migrace. Počet migrujících nikaragujských žen již předčil počet migrujících mužů (viz tabulka v Příloze 9).

Graf 11: Věková pyramida



Upraveno autorkou dle Castro-Valverde, 2002: 9

Jedna ze studií FLASCO udává 68 USD jako průměrnou měsíční částku posílanou do Nikaraguy, což činí 28 % celkového měsíčního příjmu v Kostarice (72 % minimálního příjmu v Nikaragui).

6.2. Vlastní pozorování

Feminizace migrace: život a realita nikaragujských žen v Kostarice

Comunidad Carmen je vesnickou komunitou ve východní části Kostariky, která se vyznačuje velkým počtem imigrantek nikaragujského původu.

Právě v této komunitě jsem měla příležitost vyslechnout několik příběhů a položit otázky spojené s migrací (viz Dotazník 1 v Příloze 11).

6.2.1. Analýza údajů

Tabulka 8: Přehled nejdůležitějších údajů respondentek

Jméno ³²	Věk	Počet let v Kost.	Rodinný stav	Počet dětí	Počet dětí v Nik.	Počet let studia	Aktuální zaměst.	Dokumenty	Návrat do Nik.
Gloria	55	30	svobodná	10	7	6	prodej jídla	ne	ne
Elena	23	15	volné soužití	1	-	9	-	ne	ne
Alicia	26	5	volné soužití	2	-	4	-	ne	ne
Lourdes	28	17	volné soužití	1	-	11	-	ne	ne
Marta	62	28	rozvedená	8	6	0	-	ne	ne
Catalina	49	18	volné soužití	3	-	2	prodej jídla	ano	ne
Sara	18	3	volné soužití	1	-	7	balírna	ne	ne
Beatriz	44	31	volné soužití.	5	-	0	-	ne	ne
Vanessa	20	2	volné soužití	-	-	8	hlídání dětí	ne	ne
Virginia	30	6	volné soužití	3	-	6	-	ne	ne
Carol	41	19	volné soužití	2	-	6	balírna	ne	ne
Laura	18	4	volné soužití	-	-	6	balírna	ne	ne
Julia	44	22	svobodná	4	-	2	prodej jídla	ano - azyl	ne
Cristina	17	2	volné soužití	-	-	1	-	ne	ne
Antonia	44	26	vdaná	7	-	6	-	ano	ne
Mónica	29	5	vdaná	3	-	0	-	ano - sňatek	ne

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina respondentek udalo jako hlavní důvod k migraci ekonomickou situaci a přání lepšího života. Jedna žena emigrovala z politických příčin.

Ženy, které přišly jako děti, se na cestu vydaly se svými rodiči. Mnoho žen odešlo se svým partnerem. Ale v posledních letech migrantky přišly spíše samy v úloze hlavních živitelů, než jako doprovázející členové rodiny, a byly tak nuceny opustit své rodiny. V případě mého pozorování 2 ženy musely zanechat některé z dětí na starost svým rodičům. Tyto 2 respondentky dodaly, že pravidelně domů posílají peníze (částka se pohybuje od 30 až 40 USD za měsíc). Velkým přáním je nechat přivést děti do Kostariky.

³² Jména respondentek jsou z důvodu ochrany osobních údajů smyšlená.

Všechny respondentky přišly do Kostariky nelegálně. Pouze 2 ženy si později opatřily povolení k trvalému pobytu a pracovní povolení, 1 žena získala dokumenty sňatkem a 1 žena obdržela azyl (viz Tabulka 9). Ostatní i nadále pobývají bez jakýchkoli dokumentů.

Tabulka 9: Zkušenosti migrantky

Beatriz, 44 let

Život paní byl velmi krutý. Manžela jí zabila guerrilla. Ve 22 let se rozhodla emigrovat do Kostariky. „Na hranici sandinisté stříleli a zabíjeli muže, ženy i děti,“ vypráví a děkuje Bohu, že se jí podařilo utéci. Našla refugium v uprchlickém táboře v San José a později jí byl udělen azyl. 5 let pracovala jako hospodyně. Ve 27 letech se rozhodla začít nový život v Comunidad Carmen.

Zdroj: Vlastní zpracování

Po příchodu mnoho imigrantek zůstává v pohraniční oblasti na práci na plantážích s ovocem. Cílem je vydělat určitou sumu peněz potřebnou k dalšímu přesunu, obvykle do hlavního města.

9 z 16 respondentek pracovalo v San José minimálně rok jako hospodyně (viz fotodokumentace v Příloze 13). Výpomoc v domácnosti představuje jeden z největších sektorů práce podporující migraci žen. Jistou výhodou tohoto typu práce je ubytování a strava, které snižují náklady na pobyt. 3 respondentky již ale měly svou vlastní rodinu a děti v Kostarice, tudíž do domácností musely dojíždět. Vzpomínaly na živoření a těžký život ve městě, kde neměly jinou možnost než uchýlit se do předměstských slumových čtvrtí.

Odchod na venkov může být další fází migrace žen a dle několika výpovědí i únikem od městské chudoby. V případě komunity Carmen se jakýmsi lákadlem stala nabídka práce v balírnách banánů, kde zaměstnávají i nelegální imigrantky (viz fotodokumentace v Příloze 13). „Práce je fyzicky náročná a pracovní doba dlouhá. Člověk nemá čas na svou rodinu a musí tak platit hlídání dětí,“ říká jedna z dotazovaných. Některé ženy si vydělávají na živobytí přípravou a prodejem jídla. Ovšem více než polovina dotazovaných je doma, stará se o své děti a je tak závislá na příjmu manžela či partnera. Výjimkou není práce nezletilých dětí (viz Tabulka 10).

Tabulka 10: Zkušenosti migrantky

Gloria, 55 let

„Vydělávám si prodejem chleba, který sama každý den pečou. Lidi už mě znají a kupují. Ale vydělané peníze nestačí. Dva z mých tří synů přestali chodit do školy, protože jsme neměli na základní pomůcky, a začali pracovat na poli. Finančně tak pomáhají uživit celou rodinu,“ vypráví o své situaci Gloria, která žije v malé chýši zbité ze dřeva a plechu.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku týkající se problémů imigrantek v komunitě Carmen mi všechny ženy odpověděly stejně: tvrdá práce, nevzdělanost, svobodné matky, drogy.

V Tabulce 8 můžete shlédnout údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání dotazovaných. 3 ženy nikdy nenastoupily do školy, u ostatních průměr tvoří 7 let studia. Jednu z příčin můžeme hledat v migraci, která přeruší docházku. Paní Antonia uvedla další příčiny: *„Mladým dívkám chybí ambice, cíle a podpora rodičů. Stále žijí v domnění, že jejich úloha je rodit děti, vychovávat je a starat se o domácnost,“* a dodala problém rovnosti pohlaví nejenom v rodině, ale i v zaměstnání.

Dalším problémem je běžné mateřství nezletilých dívek a vysoký počet svobodných matek.

Je nutné uvést pojem tzv. volného soužití partnerů, kdy většina párů žije bez uzavření manželství. V rozvinutých zemích se tento jev stává novým životním stylem, v rozvojových zemích je to spíše dáno ekonomickou situací rodiny, kdy manželství je jakýmsi přepychem. Většina respondentek volné soužití partnerů odůvodňovala právě finanční ekonomickou situací, kdy sňatek je velmi drahý a navíc dodala i nespolehlivost a nevěru manželů. Alkohol je nejčastější příčinou rozvratu vztahu a též poměrně častou záležitostí, jejíž obětí se stávají právě ženy. Do běžného života mladistvých se čím dál více dostávají drogy. 2 dotazované ženy měly problémy se svými dětmi, které se přidaly ke zlodějským gangům.

Většina nikaragujských imigrantek zde na venkově kladně hodnotila vztah Kostaričanů a Nikaragujců a situaci porovnávala s městem, kde se s xenofobií a rasismem setkávaly každý den. Jeden z důvodů, který uvedly, byly rozdíly ve vrstvách městské populace. *„Bohatí nás mají za odpad, který v Kostarice jen překáží. Zde na venkově lidé pracují v zemědělství, žijí tu i chudší Kostaričané. Všichni jsme na tom stejně - jsme šťastni za každý vydělaný colón³³.“*

„Jsme na tom lépe, než kdybychom zůstaly v Nikaragui,“ objasňovaly všechny respondentky a na otázku, zda se chtějí vrátit do Nikaraguy, mi odpověděly záporně.

³³ kostarická měna

6.2.2. Zhodnocení vlastního pozorování

Přátelská atmosféra během rozhovorů byla navozena pozváním do domu, kde zpravidla u nabídnuté kávy nikaragujské migrantky ochotně sdílely své životní příběhy.

Tuto zkušenost považuji za nejcennější. Kompletně se změnila má představa o migraci, protože naslouchat v hodinách či studovat literaturu o dané problematice nikdy nepředčí možnost „vidět vše na vlastní oči“.

Nikaragujské migrantky jsou silné ženy. Zažívají těžké chvíle každodenního boje, dřiny a zneužívání. Ale na druhou stranu jim migrace otevírá dveře do nového světa větších možností s nadějí na důstojnější život a lepší budoucnost nejen vlastní, ale především svých dětí.

7. ZÁVĚR

Migrace se stala zásadní a nevyhnutelnou součástí ekonomického a společenského života každé země. Střední Amerika je jakousi křižovatkou migračních proudů, jež je výsledkem nerovnoměrné distribuce bohatství včetně přístupu k půdě, kterou umocnily politické události v 80. letech a následné ekonomické krize a zabránily tak socio-ekonomické transformaci a rozvoji. Toto panorama však do budoucna nevypadá příliš optimisticky. Migrace Středoameričanů do USA za tzv. vidinou „amerického snu“, podle něhož každý pomocí tvrdé práce, chytrosti a odvahy může zbohatnout, a migrace Nikaragujců do Kostariky už dosahují určitého limitu. Tato tendence stoupá a stoupat i nadále bude.

Jedinou alternativou je rozsáhlý a nepřetržitý proces sociálních, politických a ekonomických reforem, které by umožnily lepší distribuci bohatství a přilákaly zahraniční investice, které by vytvořily nová pracovní místa a zmírnily tak odchod migrantů.

Analýzou této problematiky jsem dospěla k následujícím nutným reformám:

- sjednocení managementu migrace, který by přispěl cílovým i zdrojovým zemím
- vytvoření pracovně migračních programů, které by pokryly poptávku po pracovní síle a omezily nelegální migraci
- podpora zpětné migrace, „brain circulation“ (namísto brain drain) neboli cirkulaci mozků zahrnující pohyb migrantů mezi vysílající hostitelskou zemí (např. při návratové migraci odborníků) a podpora „brain exchange“ neboli výměny mozků mezi jednotlivými zeměmi
- vylepšení transferů remitencí a jejich lepší využívání v zemích původu
- využití diaspor pro rozvoj a podpora jejich úlohy
- zefektivnění rozvojové pomoci
- zvýšit snahu bojovat proti xenofobii, násilí, využívání a obchodu s lidmi
- věnovat se novým méně studovaným trendům migrace, jako je migrace žen a mladých lidí, protože právě oni tvoří podstatnou část mezinárodních migrantů a jejich přínos může doslova přeměnit kvalitu života v zemích původu a v cílových zemích.

Migraci však nelze vnímat pouze negativně. Spořádaná a správně řízená migrace může být prospěšná zároveň pro jednotlivce i pro společnost. Vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji (stárnutí obyvatelstva), lze percipovat imigranty jako důležitý zdroj

pracovních sil. Pozitivní ekonomické a sociální důsledky imigrace však závisí na schopnosti států zajistit plnou integraci přistěhovalců a jejich rodinných příslušníků do trhu práce a širších sociálních struktur. Úspěšná integrace imigrantů může napomoci udržet ekonomický růst a sociální soudržnost.

Citací jsem svou práci začala a taktéž bych jí ráda skončila. Kostarický historik Víctor Hugo Acuña (A-Foundation, 2006b) ve svém článku uvedl: „*Migranti svými kroky utvářejí dějiny: na bedrech nesou těžká břemena minulosti, čelí problémům současnosti, ale se vztyčenou hlavou jdou vpřed budoucnosti.*“

8. SHRNU TÍ/SUMMARY/RESUMEN

SHRNU TÍ:

Migrace obyvatel ve Střední Americe během 20. a 21. století:

Případová studie Kostariky

Cílem mé bakalářské práce je shromáždit a analyzovat informace o migraci a zaměřit se na Střední Ameriku a posléze na Kostariku.

Práce se skládá ze třech hlavních částí. V té první jsou dle zdrojů IOM, UNHCR a CEPAL definovány základní pojmy, nejvýznamnější charakteristiky a typy migrace. Následně je vysvětlena spojitost migrace a globalizace, jsou uvedeny světové trendy a zdůrazněny alarmující tendence migrace.

V další části se práce zabývá komplexitou migrace ve Střední Americe. Klade si za úkol identifikovat a popsat důvody a klíčové faktory, které podnítily a stále podněcují migraci. Popis začíná historickým vývojem, pokračuje politickými problémy, válkami a konflikty a končí environmentálními příčinami, ale výhradně socio-ekonomickými, které vystřídaly ty politické.

Střední Amerika je křižovatkou migračních proudů. Nejvýznamnější přesuny obyvatel mají tři podoby: vnitřní migrační proudy, ke kterým dochází v rámci země a které mají spojitost s migracemi do zemědělských oblastí a v poslední době z venkova do měst; migrační proudy v rámci regionu, které se odehrávají mezi státními hranicemi; a migrační proudy mimo region, kterým dominuje emigrace do USA.

Dále tato práce pohlíží na dopady migrace, kdy prvně analyzuje ekonomické důsledky, jako např. remitence, a poté sociální důsledky jako např. sociální vyloučení či brain drain.

V poslední části je uvedena případová studie Kostariky, která se zaměřuje na migrační proud z Nikaraguy do Kostariky, který je nejmarkantnějším ve středoamerickém regionu.

V závěru práce je představeno vlastní pozorování nového fenoménu, tzv. feminizace migrace, který je uveden na příkladě nikaragujských imigrantek v Kostarice.

Klíčová slova: migrace, typologie, uprchlíci, světové trendy, Střední Amerika, příčiny a důsledky, Kostarika, Nikaragua, feminizace migrace

SUMMARY:

People's Migration in Central America during the 20th and 21st Centuries:

Case study of Costa Rica

The objective of this Bachelor thesis is to compile and analyse information about the migration focused on Central America and later on Costa Rica.

The paper is composed of three parts. The first chapter according to IOM, UNHCR and CEPAL defines basic terms, significant characteristics and presents an overview of migration typology. Further, it explains how the migration and globalization go hand in hand, mentions world migration trends and points out current alarming tendencies.

The second part of the work deals with the complexity of Central American migration. It aims to identify and describe causes and key factors which triggered and triggers the migration, started with the history, followed by political problems, civil wars which were lately substituted mainly by socio-economic causes and also environmental ones.

Central America is a crossroad of abundant migration streams. Majority of population displacements are divided into three migration patterns: internal flows generated within the country which are connected with migrations to agriculture areas and lately from rural areas to the cities; intraregional flows between national borders within the region; and extra regional flows, predominantly to the USA.

Furthermore, this study looks on impacts of migration first analyzing economic consequences, for example remittances, and then examines some social and other consequences like social exclusion or brain drain.

In the third part there is elaborated case study of Costa Rica with the emphasis of migrants proceeded from Nicaragua which is the regional migration flow of extreme relevancy.

The end of this study introduces own observation of a new phenomenon, so-called feminization of the migration showing the progressive number of Nicaraguan female immigrants in Costa Rica.

Key words: migration, typology, refugees, world trends, Central America, causes and consequences, Costa Rica, Nicaragua, feminization of migration

RESUMEN:

Migración en Centroamérica durante los siglos XX y XXI:

Estudio de caso: Costa Rica

El objetivo general de esta tesis es recopilar y analizar información sobre la migración, enfocada principalmente en Centroamérica y con un estudio más detallado de Costa Rica.

Este trabajo consta de tres partes. La primera parte define, a través de fuentes como IOM, UNHCR y CEPAL, los términos básicos y las características principales y presenta una sinopsis de la tipología migratoria. A continuación explica la relación entre migración y globalización, menciona las tendencias mundiales y destaca así mismo las tendencias alarmantes actuales.

La segunda parte del trabajo está dedicada al estudio de la complejidad de la migración centroamericana. Intenta identificar y describir las causas y factores claves que impulsaron e impulsan la migración, empezando por la historia, los problemas políticos y las guerras internas, que fueron sustituidos por causas principalmente socio-económicas y también medio-ambientales.

América Central es un cruce de abundantes flujos migratorios. Los mayores desplazamientos poblacionales se dividen en tres fenómenos migratorios: los flujos internos que se generan dentro del país y que están relacionados con las migraciones a las zonas agrícolas y últimamente desde el campo hacia la ciudad; los flujos intrarregionales ocurriendo entre las fronteras nacionales de la región; y los flujos extrarregionales, mayoritariamente (predominantemente) a EE.UU.

Este trabajo además encara los impactos de la migración. En primer lugar analiza las consecuencias económicas, como por ejemplo las remesas. En segundo lugar algunas consecuencias sociales como la exclusión social u éxodo de competencias.

También hay elaborado un estudio del caso de Costa Rica con un especial énfasis en los emigrantes procedentes de Nicaragua que es el flujo de extrema relevancia dentro de la región centroamericana.

Por último, esta tesis hace también referencia a la observación de un nuevo fenómeno llamado “feminización de la migración”, el cual denota la creciente presencia de mujeres emigrantes desde Nicaragua a Costa Rica.

Palabras claves: migración, tipología, refugiados, tendencias mundiales, América Central, causas y consecuencias, Costa Rica, Nicaragua, feminización de la migración

9. TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK³⁴

Absorpce – zapojení do ekonomické aktivity získáním pracovního povolení.

Adkulturace – kulturní přizpůsobení přijetím zvyků a hodnot v nové zemi.

Akomodace – přizpůsobování migrantů novému prostředí.

Cílová země – země, kam migrant přichází neboli imigruje.

Cizinec – osoba, která není občanem daného státu

Deportace – nucené vystěhování, kdy pobyt osoby v cílové zemi je nežádoucí

Dlouhodobá migrace – změna země obvyklého pobytu, ve které osoba pobývá déle než 1 rok.

Diaspora – lidé stejného etnika, kteří žijí v jiné zemi než své původní, př. diaspora Latinoameričanů v USA.

Emigrant – osoba, která odchází ze své země do jiné, též vystěhovalec.

Exodus – označení náhlých hromadných migrací vyvolaných určitým nebezpečím nebo přírodní katastrofou.

Imigrant – osoba, která se zdržuje mimo zem obvyklého pobytu, též přistěhovalec.

Integrace – proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti cílové země. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Koexistence – soužití dvou odlišných populací.

Kolektivní (skupinová) migrace – osoby či rodiny, které se rozhodly migrovat společně.

Krátkodobá migrace – změna pobytu delší než tři měsíce, ale kratší než jeden rok. Tříměsíční hranice je hranicí mezi turistikou a krátkodobou migrací.

Kyvadlová migrace – pravidelně se opakující denní nebo týdenní pohyby mezi místem trvalého bydliště a místem pracoviště. V češtině se označuje jako dojíždění nebo cesta za prací.

Mezinárodní migrace – změna obvyklého pobytu za hranice státu, OSN stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu.

Migrační proud – soubor migrujících osob, které mají stejné místo vystěhování i přistěhování.

Početnější proudy mezi územními jednotkami se nazývají hlavní migrační proudy.

Naturalizace – fáze, kdy imigrant získá státní občanství.

³⁴ Vypracováno dle zdrojů: Pavlík, 2005: 103-110; UNHCR, 2006: 12; UNHCR, nedatováno; IOM, nedatováno

Non-refoulement – princip, který je součástí mezinárodního práva. Říká že, smluvní státy Ženevské dohody nesmí vrátit uprchlíky do zemí původu, kde by byla ohrožena jejich svoboda.

Opakovaná (chronická) migrace – tendence stěhovat se několikrát během poměrně krátkého časového úseku.

Pendlování (příhraniční pracovní migrace) – pravidelné dojíždění za prací přes hranice státu, avšak nelze ztotožňovat s mezinárodní migrací. Dojíždějící jsou pak pendleři.

Postupná migrace (step migration) – migrace mezi venkovem a městem. Migrace do měst probíhá sérií postupných stěhování, ale tento typ migrace může mít i podobu migrace z venkova do měst a následně za hranice.

Přidružená (druhotná) migrace – migrace, která je vyvolaná stěhováním jiných osob, např. když děti následují své rodiče.

Původní země – země, z které migrant (emigrant) odchází neboli emigruje.

Repatriace – umožněný nebo nucený návrat osob do jejich země původu, obvykle organizovaný státní administrativou.

Řetězová migrace – stěhování do určitého místa, kde perspektivní migranti mají již své příbuzné nebo přátele, kteří se v daném místě již usadili a jsou ochotni jim poskytnout informace.

Saldo migrace – rozdíl mezi počtem odchodů a příchoďů do země. Též označována jako tzv. čistá migrace. Může mít kladnou nebo zápornou hodnotu.

Sezónní migrace – pravidelně ročně se opakující migrace.

Sjednocení rodiny – proces, pomocí jehož rodinní příslušníci oddělení z důvodu nucené či dobrovolné migrace jsou oprávněni znovu sjednotit svou rodinu. Podmínkou je trvalý legální pobyt v cílové zemi oné osoby, za kterou rodinní příslušníci odcházejí.

Tranzitní země – území státu, který leží mezi výchozím a cílovým místem cesty. Přejezdy (tranzity) nejsou považovány za migraci.

Vnitřní migrace – pohyb v rámci země, z jedné administrativní jednotky (region, provincie, obec) do jiné.

Vyhnanec – osoba, která byla nucena opustit zemi svého původu na příkaz státní moci.

Vyhoštění – vypovězení osob nebo celých skupin obyvatelstva ze země, kde chtěly zůstat.

Země obvyklého pobytu – země, ve které osoba pobývá déle než 1 rok.

10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura:

ELTRINGHAM, Peter, et all: *Střední Amerika - turistický průvodce, Belize, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Panama, Salvador*. 915 s., c2005, ISBN: 80-7217-311-1

EXNEROVÁ, Věra, et all.: *Chudoba*. In: EXNEROVÁ, Věra (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o.p.s., Praha c2005, s. 31-34. ISBN 80-86961-00-1.

KAPLAN, Michal, et all.: *Rozvoj*. In: EXNEROVÁ, Věra (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o.p.s., Praha c2005, s. 95-99. ISBN 80-86961-00-1.

PAVLÍK, Zdeněk – KALIBOVÁ, Květa: *Mnohojazyčný demografický slovník – Český svazek*. Acta demographica XV. Česká demografická společnost. Praha c2005. 2. aktualizované vydání. 184 s. ISBN: 80-239-4864-4

RÁBELOVÁ, Eva – TŘEBICKÝ, Victor: *Životní prostředí, migrace a bezpečnost. Úvod do problematiky*. Ministerstvo životního prostředí. Ročník VIII, číslo 1. Praha c2000. ISBN: 1210-4124.

SKELDON, Ronald: *Migration and development: a global perspective*. Harlow: Longman, c1997. 253 s. ISBN: 0-582-23960-5

Použité elektronické zdroje:

AGUNIAS, Dovelyn: *Remittance Trends in Central America*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2006. [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=393> >

ANDRADE-EEKHOFF, Katharine: *Migration and Development in El Salvador: Ideals Versus Reality*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2006. [cit. 2007-02-26]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=387p> >.

BARAHONA, Juan C.: *Enfrentando los Desastres Naturales: El Huracán Mitch en Centroamérica*. [online]. IADB, Conference On Social Protection And Poverty. Washington, D.C. c1999. [cit. 2006-11-04]. Dostupné na WWW: < <http://www2.iadb.org/sds/doc/843spa.pdf> >.

BUSINESSINFO.CZ - Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: < <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/teritorialni-informace-zeme/1000540/> >.

- Belize (2006a): 82 s.; Guatemala (2006b): 27 s., Honduras (2006c): 70 s.; Kostarika (2007): 86 s.; Nicaragua (2005a): 65 s.; Panama (2006d): 92 s.; Salvador (2005b): 70 s.

CARRANZA, José V. – CHANG, José: *Honduras*. In: CEPAL (ed.): *Informes nacionales sobre migración internacional en países de Centroamérica*. [online]. Serie Seminarios y conferencias, No. 24, Santiago de Chile c2002, s.157-184. [cit. 2007-02-26]. ISBN: 92-1-322055-3. Dostupné na WWW: < http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/9/11699/lc11764_HONDURAS.pdf >.

CASTRO-VALVERDE, Carlos: *Migración nicaraguense en Costa Rica: población, empleo y necesidades básicas insatisfechas*. [online]. Informe final de investigación. FLACSO, 107 s. San José c2002. [cit. 2006-11-03] ISBN: 92-1-322631-4. Dostupné na WWW: < http://www.flacso.or.cr/fileadmin/documentos/FLACSO/Carlos_Castro.pdf >

CEJP, Martin – KARABEC, Zdeněk: *Obchodování s lidmi – naléhavý celosvětový problém*. [Online]. Kriminalistika. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Číslo 3, Praha c2006, 34 s. [cit. 2006-09-21]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/03/cejp.pdf> >.

CEPAL (2006): *Migración internacional*. [online]. América Latina y el Caribe, Observatorio demográfico, No. 1, 210 s., Santiago de Chile. [cit. 2007-02-03] ISBN: 92-1-021058-1. Dostupné na WWW: < <http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/8/27498/Observatoriodemografico.pdf> >.

_____ (2005): *Dinámica demográfica y desarrollo en América Latina y el Caribe*. [online]. Serie Desarrollo y Población, No. 58, 68 s., Santiago de Chile. [cit. 2006-10-24] ISBN: 92-1-322631-4. Dostupné na WWW: < <http://www.eclac.cl/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/6/21136/P21136.xml&xsl=/celade/tpl/p9f.xsl&base=/tpl/top-bottom.xsl> >.

CEVALLOS, Diego: *Migration-Latin America: Unmarked Graves Across the U.S. Border*. [online]. Inter Press Service News Agency, México, D.F. c2005. [cit. 2007-04-20]. Dostupné na WWW: < <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=32272> >.

CORTÉS, Alberto: *Apuntes sobre las tendencias migratorias en América Central en la segunda mitad del siglo XX*. [online]. Revista Reflexiones Vol. 82, No. 2, c2003, s. 31-45. [cit. 2006-11-17]. Dostupné na WWW: < http://reflexiones.fcs.ucr.ac.cr/documentos/82_2/apuntes.pdf >.

DRBOHLAV, Dušan: *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt*. [online]. Přednáška v rámci programu Kultury a křižovatky. Multikulturní centrum, Praha c2003 [cit. 2006-11-07]. Dostupné z WWW: < http://www.migraceonline.cz/projekty_f.shtml?x=156587 >.

EL PAÍS. [online]. 2007. [cit. 2007-03-17]. Dostupné z WWW: < <http://www.elpais.com> >.

FLORES, Margarita et all.: *Centroamérica: El impacto de la caída de los precios del café*. [online]. CEPAL, Serie Estudios y perspectivas, No. 9, 83 s., México, D.F. c2002. [cit. 2006-

10-03] ISBN: 92-1-322015-4. Dostupné na WWW: <
<http://www.eclac.org/publicaciones/xml/9/9679/L517.pdf> >.

FŇUKAL, Miloš – SZCZYRBA, Zdeněk: *Geografie Latinské Ameriky a Karibiku*. [online]. Elektronický učební text, Olomouc c2006. Poslední revize 6. 11. 2006 [cit. 2007-03-25]. Dostupné z WWW: < <http://rgla.upol.cz/> >.

FUNDACIÓ COMTAL. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: <
<http://www.comtal.org> >.

GAMMAGE, Sarah – FERNANDEZ, Jorge: *Conflict, displacement and reintegration: Household survey evidence from El Salvador*. [online]. New issues in refugee research No. 25, Washington c2000. [cit. 2007-03-12] ISSN 1020-7473. Dostupné na WWW: <
<http://www.unhcr.org/publ/RESEARCH/3ae6a0cb0.pdf> >.

GOYET, Claude: *Terremotos en El Salvador*. [online]. Rev Panam Salud Pública, Vol. 9 No. 2, Washington, D.C. c2001, s. 107-113. [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: <
<http://www.paho.org/spanish/DBI/es/08-TEMAS-Goyet.pdf> >.

HNUTÍ DUHA: *Klimatické změny a jejich dopady: stav vědeckého poznání*. [online]. Informační listy, Brno c2000. Poslední revize 2.4. 2003. [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: < <http://www.hnutiduha.cz/publikace/infolisty/energetika/klima/klima4.htm> >.

CHENG, Christine – CHUDOBA, Johannes: *Moving beyond long-term refugee situations: the case of Guatemala*. [online]. New issues in refugee research No. 86, Princeton University c2003. [cit. 2007-03-12] ISSN 1020-7473. Dostupné na WWW: <
<http://www.unhcr.org/publ/RESEARCH/3ea55d704.pdf> >.

iDNES: *Panamci rozšíří průplav i pro 366 metrové lodě*. [online]. c2006. [cit. 2007-03-13]. Dostupné z WWW: < <http://zpravy.idnes.cz> >.

IOM. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: < www.iom.int >.

____ (2003) : *SIEMCA project*. [online]. Workshop on Approaches to Data Collection and Data Management. [cit. 2007-03-12] Dostupné na WWW: <
http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/Data_Collection_08090903/pre_maguid.pdf >.

____ (2005): *O migraci*. [online]. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: < www.iom.cz >.

JEUDE, Marije.: *La Población migrante rural en Centroamérica*. [online]. Department for International Development, 88 s., San José c2005. [cit. 2006-08-24] Dostupné z WWW: <
<http://www.ruta.org> >.

KARP, Nathaniel: *Monitor Hispano*. [online]. Comité de Dirección BBVA USA, Houston c2006. [cit. 2007-03-15] Dostupné na WWW: <

http://serviciodeestudios.bbva.com/TLBB/fbin/060608_PresentacionesEEUU_19_tcm208-71321.pdf >.

KUKLIŠ, Libor: *Ničivé hurikány devastují středoamerické státy*. [online]. Internetový magazín Gnosis9, rubrika Bouře a tornáda. c2005 [cit. 2006-10-12]. Dostupné na WWW: < <http://gnosis9.net/view.php?cislocclanku=2005100011> >.

LA NACIÓN. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-02-17]. Dostupné z WWW: < <http://www.nacion.com> >.

LISER (Living Space for Environmental Refugees): *The Toledo Initiative on Environmental Refugees and Ecological Restoration*. [online]. Haarlem c2005. [cit. 2007-04-12]. Dostupné na WWW: < <http://www.liser.org/toledo%20initiative%20%20Sept%2015,%202005.htm> >.

MAHLER, Sarah J. – UGRINA, Dusan: *Central America: Crossroads of the Americas*. [online]. Migration Policy Institute. Washington c2006. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=393> >

MASON, Andrew D. – SOBRADO, Carlos: *Costa Rica: Recuperación del Impulso en los Esfuerzos por Reducir la Pobreza*. [online]. WB, En Breve, No. 96, 4 s. c2006. [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: < http://siteresources.worldbank.org/INTENBREVE/Newsletters/21182032/Nov06_96_CostaRica_SP.pdf >.

MCBRIDE, Michael J.: *Migrants and Asylum Seekers: Policy Responses in the United States to Immigrants and Refugees from Central America and the Caribbean*. [online]. International Migration Vol. 37, No. 1, s. 289-317, Malden: Blackwell, c1999. [cit. 2007-02-05]. Dostupné na WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/1468-2435.00074> >.

MORALES, Abelardo (2002a): *Redes transfronterizas: sociedad, empleo y migración entre Nicaragua y Costa Rica*. [online]. Facultad de Ciencias Sociales, San José. [cit. 2007-02-17] ISBN 9977-68-11 9 – 8. Dostupné na WWW: < http://www.flacso.or.cr/uploads/tx_galileodocumentationcenter/redes_transfronterizas.pdf >

_____ (2002b): *Situación de los trabajadores migrantes en América Central*. [online]. Estudios sobre Migraciones, No.53, 100 s., Ginebra. [cit. 2006-11-14] Dostupné na WWW: < <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp53s.pdf> >.

MVCR: *Azyl a migrace*. [online]. Praha c2005. [cit. 2007-04-11]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/azyl/migrace.html> >.

MZV. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: < <http://www.mzv.cz> >.

NAVARRO, Luis H.: *Morir un poco: Migración y café en México y Centroamérica*. [online]. Informe especial, Programa de las Américas. 16 s., Silver City c2004. [cit. 2006-11-28]. Dostupné na WWW: < <http://americas.irc-online.org/pdf/reports/0411migra.pdf> >.

OLMOS, Cecilia: *América Central: situación migratoria después de los conflictos*. [online]. *Amérique Latine Histoire et Mémoire. Migrations Etats-Unis Mexique terre d'accueil*. No. 7, c2003. [cit. 2007-01-02]. Dostupné na WWW : < <http://alhim.revues.org/document366.html>>.

OROZCO, Manuel (2003): *Impacto de la emigración en la región del Caribe y de América Central*. [online]. FOCAL, Ottawa c2003. [cit. 2006-11-04] ISBN: 1-896301-91-6. Dostupné na WWW:< http://www.revistainterforum.com/espanol/pdfes/migration_sp.pdf>.

_____ (2005): *Transnacionalismo y desarrollo: Tendencias y oportunidades en América Latina*. [online]. Vol. 5, No. 3, c2005. [cit. 2006-11-20]. Dostupné na WWW:< http://www.thedialogue.org/publications/oped/july05/orozco_fa.pdf >.

ÖZDEN, Çağlar: *Brain Drain In Latin America*. [online]. UN, Population Division. 17 s., Mexico, D.C. c2006. [cit. 2007-03-11]. Dostupné na WWW: < http://www.un.org/esa/population/meetings/IttMigLAC/P10_WB-DECRG.pdf >.

PELLEGRINO, Adela (2000): *Trends in International Migration in Latin America and the Caribbean*. [online]. *International Social Science Journal*, Vol. 52, No. 165, s. 395-408, Malden: Blackwell.[cit. 2006-11-28]. Dostupné z WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com> >.

_____ (2001): *Trends in Latin American Skilled Migration: “Brain Drain” or “Brain Exchange”?* [online]. *International Migration*, Vol. 39, No. 5, s. 111–132, Malden: Blackwell, c2001. [cit. 2006-11-28]. Dostupné na WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1468-2435.00174> >.

RAMÍREZ, María – VALVERDE, Astrid: *Costa Rica*. In: CEPAL (ed.): *Informes nacionales sobre migración internacional en países de Centroamérica*. [online]. Serie Seminarios y Conferencias, No. 24, Santiago de Chile c2002, s.53-83. [cit. 2007-02-26]. ISBN: 92-1-322055-3. Dostupné na WWW: < http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/9/11699/lcl1764_COSTA_RICA.pdf >.

RODRÍGUEZ-VIGNOLI, Jorge. *Migración interna en América Latina y el Caribe: estudio regional del período 1980-2000*. [online]. CEPAL, Serie Desarrollo y Población, No. 50, 103 s., Santiago de Chile c2004. [cit. 2005-08-24] ISBN: 92-1-322335-8. Dostupné na WWW: < <http://www.eclac.cl/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/7/14467/P14467.xml&xsl=/celade/tpl/p9f.xsl&base=/tpl/top-bottom.xslt> >.

SIEMCA/IOM. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-03-12] Dostupné na WWW: < <http://www.iom.int> >.

SMITH, James: *Guatemala: Economic Migrants Replace Political Refugees*. [online]. Migration Policy Institute, Washington, D.C. c2006. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW: < <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?id=392> >

STOJANOV, Robert: *Vliv životního prostředí na rozvoj hospodářsky chudých regionů*. In: WAISOVÁ, Š.(ed.): *Ve stínu modernity. Perspektivy a problémy rozvoje*. [online]. Plzeň c2005, s.1-22. [cit. 2007-03-13]. ISBN 80-86898-54-7. Dostupné na WWW: < <http://www.development-studies.org/stojanov/ZPaROZVOJ-Plzen.pdf> >.

TORREZ, Fausto. *Migraciones en América Central*. [online]. Foro Mundial de Migraciones, Porto Alegre c2005. [cit. 2006-08-24]. Dostupné na WWW: < <http://www.fsmm2006.org/PDF/10%20Sem%20Inmigrantes%20na%20AC%20Fausto%20Torrez.pdf> >.

UN (2006): *Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision*. [online]. Population Division, 11 s., New York. [cit. 2005-11-05] Dostupné na WWW: < http://www.un.org/esa/population/publications/migration/UN_Migrant_Stock_Documentation_2005.pdf >.

____ (2004): *Urban Agglomerations; Urban and Rural Areas*. [online]. Population Division, New York. [cit. 2005-11-05]. ISBN: 9-789211-513950. Dostupné na WWW: < http://www.un.org/esa/population/publications/wup2003/2003Urban_Rural.pdf >.

UNDP: *Human Development Report 2006*. [online]. c2006. [cit. 2006-08-24] Dostupné na WWW: < <http://hdr.undp.org/hdr2006/statistics> >.

UN-HABITAT: *State of the World's Cities 2004/05: Trends in Latin America & the Caribbean*. [online]. Globalization and Urban Culture. London c2004. [cit. 2006-10-13] Dostupné na WWW: < http://www.unhabitat.org/documents/media_centre/sowc/RegionalLAC.doc >.

UNFPA: *Estado de la población mundial 2006: Hacia la esperanza: Las mujeres y la migración internacional*. [online]. New York c2006 [cit. 2007-02-05] ISBN: 0-89714-774-X. Dostupné na WWW: < http://www.unfpa.org/swp/2006/pdf/sp_sowp06.pdf >.

UNHCR. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: <www.unhcr.cz>.

____ (2006): *The State of the World's Refugees 2006. Human displacement in the new millennium* [online]. Oxford University Press Inc., 229 s., New York [cit. 2007-02-05]. ISBN 0-19-929094-6. Dostupné na WWW: < <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/4444afc50.pdf> >.

____ (1998): *Main Refugee flows within Central America during the 1980s*. [online]. [cit. 2007-11-05]. Dostupné na WWW: < <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/3ae6baf40.pdf> >.

UNIC (2006a): *Obchodování s lidmi*. In UNbulletin. [online]. číslo 5, 8 s. Praha c2006. [cit. 2007-02-12] Dostupné na WWW: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/casopis/soubory/unbulletin-05-06> >.

____ (2006b): *Uprchlíků je nejméně za posledních 26 let, vnitřně přesídlených osob přibývá*. In UNbulletin. [online]. číslo 6-7, 8 s. Praha c2006. [cit. 2007-02-12]. Dostupné na WWW: < http://www.osn.cz/zpravodajstvi/casopis/soubory/OSN_2006_06-7_zlom.pdf >.

_____ (2006c): *Zpráva o světové populaci 2006: Cesta k naději: Ženy a mezinárodní migrace*. In UNbulletin. [online]. číslo 9, 8 s. Praha c2006. [cit. 2007-02-12]. Dostupné na WWW: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/casopis/soubory/unbulletin-09-06.pdf> >.

UNIVERSIDAD EARTH. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-01-03]. Dostupné z WWW: < <http://www.earth.ac.cr> >.

WB. [online]. c2007. [cit. 2007-03-02]. Dostupné na WWW: < <http://www.worldbank.org> >.

____ (2006): *Remittance Trends 2006*. [online]. Migration and Development Prospect. [cit. 2007-04-09]. Dostupné na WWW: < <http://siteresources.worldbank.org/NEWS/MiscContent/21124588/mad.pdf> >.

WIKIPEDIA, The Free Encyclopedia. [online]. Nedatováno. [cit. 2007-03-02]. Dostupné z WWW: < <http://en.wikipedia.org> >.

WOOD, William B.: *Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas*. [Online] Annals of the Association of American Geographers. Malden: Blackwell, c1994, s. 607-634. [cit. 2007-02-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.blackwell-synergy.com> >.

ZELINSKY, Wilbur: *The Hypothesis of the Mobility Transition*. [online]. *Geographical Review*, Vol. 61, No. 2., s. 219-249. JSTOR Electronic Journal Archive, c1971. [cit. 2006-11-28]. Dostupné na WWW: < <http://www.jstor.org/view/00167428/ap010259/01a00030/0> >.

Další použité zdroje:

· Video/dokumentární filmy:

A-FOUNDATION (2006a): *Desarrollo Urbano*. Documental Nicaragua

_____ (2005): *Vivienda Temporal*. Documental Nicaragua

FLEMING, Julia: *Nica/raguense*. Documental, San José 2005.

PILGER, John: *Nicaragua - A Nations Right To Survive*. [online] Documentary Film, 1983. [cit. 2007-13-03]. Dostupné na WWW: <

<http://www.informationclearinghouse.info/article15435.htm> >.

· Multimediální výstava:

A-FOUNDATION (2006b): *Migración y Desarrollo Urbano*. Exhibición multimedia. Museo Nacional de Costa Rica, San José 2006.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Hlavní směry uprchlíků a uprchlické tábory ve Střední Americe

Příloha 2: Počet Středoameričanů žijících v jiné zemi regionu

Příloha 3: Počet Středoameričanů žijících v Mexiku v letech 1980, 1990 a 2000

Příloha 4: Počet Středoameričanů žijících v Kanadě v roce 1996 a 2001

Příloha 5: Počet Středoameričanů žijících v USA v období 1970-2004

Příloha 6: Zasílání remitencí do zemí Střední Ameriky v období 2001-2004

Příloha 7: Podíl remitencí na tvorbě ekonomických ukazatelů zemí Střední Ameriky

Příloha 8: Imigrace Nikaragujců do Kostariky v období 1927-2000

Příloha 9: Počet Nikaragujců v Kostarice dle pohlaví v roce 1984 a 2000

Příloha 10: Dotazník 1

Příloha 11: Dotazník 2

Příloha 13: Fotodokumentace – Nikaragujci a migrace

Příloha 1: Hlavní směry uprchlíků a uprchlické tábory ve Střední Americe



Zdroj: UNHCR, 1998

Příloha 2: Počet Středoameričanů žijících v jiné zemi regionu³⁵

Cílová země	Země původu							
	Počet obyv.	Belize	Kostarika	Salvador	Guatemala	Honduras	Nikaragua	Panama
Belize	197 657		70	6 044	14 691	4 960	279	39
Kostarika	3 513 718	104		8 714	1 996	2 946	226 374	10 270
Salvador	5 092 320	---	856		4 524	8 666	2 139	308
Guatemala	11 187 230	600	761	12 484		5 491	5 604	197
Honduras	6 048 909	259	611	6 291	3 274		5 519	283
Nikaragua	4 331 048	48	4 727	2 136	900	9 473		351
Panama	2 754 020	77	4 175	1 881	494	745	4 624	

Zdroj: Projekt SIEMMES-OJM, Statistické úřady jednotlivých zemí, CEPAL, Projekt IMILA.

Příloha 3: Počet Středoameričanů žijících v Mexiku v letech 1980, 1990 a 2000

Země původu	Rok		
	1980	1990	2000
Belize	955	1 205	1 070
Guatemala	4 115	46 005	29 156
Honduras	1 500	1 997	4 203
Kostarika	1 841	1 521	2 391
Nikaragua	2 312	2 566	2 514
Panama	1 708	2 169	1 440
Salvador	2 055	5 215	5 786
Celkem Střední Amerika	14 486	60 678	46 560

Zdroj: Jeude, 2005: 18

Příloha 4: Počet Středoameričanů žijících v Kanadě v roce 1996 a 2001

Země původu	Rok	
	1996	2001
Guatemala	13 270	13 680
Nikaragua	8 545	9 375
Salvador	39 025	38 460
Ostatní země Střední Ameriky	9 025	10 350
Celkem Střední Amerika	69 865	71 865

Zdroj: Mahler, 2006

Příloha 5: Počet Středoameričanů žijících v USA v období 1970 - 2004

Země původu	Rok				
	1970	1980	1990	2000	2004
Belize	8 860	14 436	29 957	40 150	46 517
Guatemala	17 356	63 073	225 739	480 665	698 745
Honduras	19 118	39 154	108 923	282 850	407 994
Kostarika	16 691	29 639	43 530	71 870	120 316
Nikaragua	16 125	44 166	168 659	220 335	248 735
Panama	20 046	60 740	85 737	105 175	113 053
Salvador	15 717	94 447	465 433	817 335	1 201 002
Celkem Střední Amerika	113 913	345 655	1 127 978	2 018 380	2 836 362

Zdroj: Mahler, 2006

³⁵ Odpovídá roku provedeního sčítání: 2000: Belize, Kostarika, Panama, 2001: Honduras, 2002: Guatemala, 1995: Nicaragua, 1992: Salvador

Příloha 6: Zaslání remitencí do zemí Střední Ameriky v období 2001-2004 (v milionech USD)

Země původu	Rok			
	2001	2002	2003	2004
Belize	--	--	73	77
Guatemala	584	1 690	2 106	2 681
Honduras	460	770	862	1 134
Kostarika	80	135	306	320
Nikaragua	660	759	788	810
Panama	--	--	220	231
Salvador	1 911	2 206	2 316	2 548

Zdroj: Agunias, 2006; IABD, 2005

Příloha 7: Podíl remitencí na tvorbě ekonomických ukazatelů zemí Střední Ameriky

Země původu	Ekonomický ukazatel			
	HDP	PZI	ODA	Turismus
Belize	6,80%	253%	1556%	58%
Guatemala	10%	2145%	3052%	348%
Honduras	15,10%	582%	385%	286%
Kostarika	1,70%	55%	7960%	24%
Nikaragua	17,80%	310%	127%	432%
Panama	1,80%	49%	6435%	35%
Salvador	16,10%	655%	6620%	756%

Zdroj: Agunias, 2006; IADB, 2005

Příloha 8: Emigrace Nikaragujců do Kostariky v období 1927-2000

	Rok					
	1927	1950	1963	1973	1984	2000
Celk. populace Kostariky	471 524	800 875	1 336 274	1 871 780	2 416 809	3 810 179
Imigranti původem z Nikaragui	9 296	18 904	18 722	23 347	45 918	226 374
% Nik. z celk. populace	2,0	2,4	1,4	1,2	1,9	5,9
% Nik. z celk. počtu imigrantů	31,8	56,9	52,6	50,5	51,6	76,4

Zdroj: Castro-Valverde, 2006: 5

Příloha 9: Počet Nikaragujců v Kostarice dle pohlaví v roce 1984 a 2000

Pohlaví	Rok			
	1984		2000	
	Počet	%	Počet	%
Ženy	22 533	49,1	113 302	50,1
Muži	23 385	50,9	113 072	49,9
Celkem	45918	100	226 374	100

Zdroj: SIEMCA/IOM, nedatováno

Příloha 10: Dotazník 1

DOTAZNÍK																
Situace a postavení žen v Kostarice																
Název komunity:								Datum rozhovoru:								
ZÁKLADNÍ UDAJE DOTAZOVANÉ																
1.	Jak se jmenujete?															
2.	Kolik je Vám let?															
3.	Kde jste se narodila?															
4.	Kde jste od dětství žila?															
5.	Jak dlouho žijete v této komunitě?															
6.	Kde jste studovala?															
7.	Jaký je nejvyšší stupeň vzdělání, kterého jste dosáhla?															
RODINA																
8.	Jste:	vdaná		volné soužití		svobodná		vdova		rozvedená						
		*Poznámky														
9.	Kolik let žijete se svým partnerem?															
10.	Základní údaje o partnerovi		jméno				věk		stupeň dosaženého vzdělání				zaměstnání			
11.	Máte děti?		ano													
			ne													
12.	Kolik dětí máte?				13.	Jejich pohlaví:		F				M				
14.	Kolik dětí s Vámi bydlí?															
15.	Základní údaje o dětech		jméno				věk		stupeň dosaženého vzdělání				zaměstnání			
16.	Čeho byste chtěla, aby Vaše děti jednou dosáhli?															
17.	Žijí v této domácnosti jiné osoby?				ano		ne				18.	Kolik?				
19.	Základní údaje o osobách		jméno				věk		stupeň dosaženého vzdělání				zaměstnání			
DOMÁCNOST																
20.	Má Vaše domácnost?		elektrínu		kuchyň		televizi		ledničku		pračku		telefon		auto	
			ano ne		ano ne		ano ne		ano ne		ano ne		ano ne		ano ne	
21.	Vlastní / pronajímá si Vaše rodina nějakou půdu?				ne				ano							
22.	Co pěstujete?															
23.	Vlastní Vaše rodina nějaké domácí zvířata?															

ZAMESTNÁNÍ A PRÁCE V DOMÁCNOSTI		
24.	Jaké je Vaše zaměstnání? / Čemu se věnujete?	
25.	Jaké práce v domácnosti vykonáváte?	
26.	Jak Vám pomáhají děti v domácnosti?	
27.	Jak Vám pomáhají ostatní osoby žijící ve Vaší domácnosti?	
28.	Jaké práce vykonává Váš partner v domácnosti?	
29.	Čemu se věnujete ve svém volném čase?	
30.	Máte nějaké aktivity v komunitě? Máte kamarádky?	
EKONOMICKÉ OTÁZKY DOMÁCNOSTI		
31.	O jakých finančních záležitostech rozhoduje Váš partner?	
32.	O jakých finančních záležitostech rozhodujete Vy?	
33.	Dává Vám Váš partner nějaké finanční prostředky pro svou vlastní potřebu?	
34.	Máte nějaký vedlejší zdroj příjmů?	ano → otázka č.35
		ne → otázka č.36
35.	O jaký se jedná?	
36.	Měla byste ráda nějaký vedlejší zdroj příjmů? Proč?	
ŽENA, KOMUNITA		
37.	Když jste byla mladá, jaké představy o své budoucnosti jste měla?	
38.	Proč?	
39.	Existuje nějaká aktivita, kterou byste ráda dělala?	
40.	Jakou známkou od 0 do 10 (10-nejvyšší) by jste ohodnotila štěstí a spokojenost žen v této komunitě, spokojenost vlastní, svých dcer o ostatních osob ženského pohlaví žijící ve Vaší domácnosti?	
	Ženy	
	Dotazovaná žena	
	Dcera/y	
	Ostatní ženy	
41.	Proč?	
42.	Jaké jsou hlavní problémy, se kterými se dnes potýkají ženy v této komunitě?	
43.	Jakému problému či těžké životní situaci jste čelila v minulosti a dnes?	
44.	Myslíte si, že situace a postavení žen se v komunitě změnilo (od té doby co tu žijete)?	
45.	Co by jste změnila?	

Zdroj: Vlastní zpracování

DOTAZNÍK Feminizace migrace: život a realita nikaragujských žen v Kostarice	
1.	Jaký byl Váš motiv k migraci?
2.	Přišla jste sama?
3.	Vaše rodina zůstala v Nikaragui?
4.	Jak jste se dostala k hranici a přes hranici?
5.	Kam jste měla namířeno po přechodu hranice?
6.	Jakou práci jste začala hledat?
7.	Jaký byl důvod Vašeho příchodu na venkov?
8.	Našla jste práci?
9.	Posílala jste/posíláte domů nějaké peníze?
10.	S jakými problémy se imigrantky v komutě potýkají?
11.	Jaký je Váš vztah s Kostaričany?
12.	Hodláte se vrátit do Nikaraguy?

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 12: Fotodokumentace – Nikaragujci a migrace³⁶

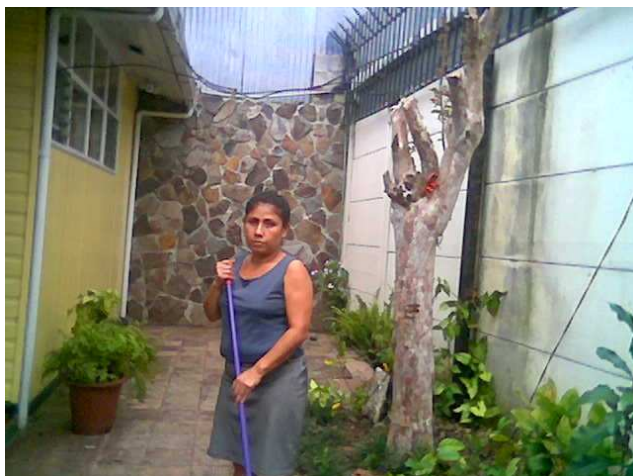
Dlouhé fronty na vyřizování legálních dokumentů



Typické příměstské imigrantské čtvrti



Nikaragujská pracovnice v domácnosti



Mnohé děti vydělávají pouličním prodejem



³⁶ Zdroj: vlastní fotografie

Typické venkovské obydlí imigrantů



Práce mužů na plantážích banánů



Práce žen v balírnách banánů



Mladé dívky a brzké mateřství



Příprava jídla na prodej jako zdroj obživy

